

Ministerul Educației și Cercetării

**Program postuniversitar de conversie profesională
pentru cadrele didactice din mediul rural**

*Specializarea ISTORIE
Forma de învățământ ID - semestrul I*

**ISTORIE LOCALĂ
ȘI SURSE ORALE**

Toader NICOARĂ

Ministerul Educației și Cercetării
Proiectul pentru Învățământul Rural

ISTORIE

Istorie locală și surse orale

Toader NICOARĂ

2005

© 2005 Ministerul Educației și Cercetării
Proiectul pentru Învățământul Rural

Nici o parte a acestei lucrări
nu poate fi reprodusă fără
acordul scris al Ministerului Educației și Cercetării

ISBN 973-0-04074-5

Cuprins

---

1. Unitatea de învățare 1 – Introducere	1
Unitățile de învățare	2
Sarcinile de lucru	2
Instrumente de lucru	3
Bibliografie generală (selectivă)	5
2. Unitatea de învățare 2 – Istoria locală ca domeniu de cunoaștere	8
2.1. Obiective	8
2.2. Istoria locală - gen minor al istoriografiei?	8
2.3. Istoria locală în teritoriul altor științe sociale: Sociologia	13
2.4. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare	21
2.5. Bibliografia	22
3. Unitatea de învățare 3 – Probleme și surse ale istoriei locale/regionale	23
3.1. Obiective	23
3.2. Problemele istoriei locale și ale istoriei regionale	23
3.3. Sursele istoriei locale/regionale	34
3.4. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 3	40
3.5. Bibliografie	41
4. Unitatea de învățare 4 – Metodologia istoriei locale/regionale și orale	42
4.1. Obiective	42
4.2. Istoria orală - probleme, metode și surse	42
4.3. Instrumente de lucru	49
4.4. Aspecte metodologice ale istoriei locale	56
4.5. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 4	62
4.6. Bibliografie	62

Unitatea de învățare Nr. 1

INTRODUCERE

Motivația cursului

Evoluțiile politice și sociale din ultimul deceniu și jumătate, urmare a căderii comunismului și a trecerii la o societate democratică și plurală, impune descentralizarea, subsidiaritatea și valorizarea localului și regionalului. Dacă decenii de-a rândul aceste noțiuni erau criticate vehement sau ignorate total, astăzi mai mult ca oricând procesele de descentralizare și regionalizare, impun valorile locale la locul pe care-l merită. Faptul are consecințe directe și asupra modului de a face și de a scrie istoria. Dacă vreme îndelungată istoria a fost scrisă de sus și de la centru, dacă ea se ocupa cu predilecție de destinul, cariera și faptele marilor oameni, de marile probleme ale păcii sau războiului, sau de evoluțiile macro economice și sociale, din aproape în aproape, Clio și-a revizuit perspectivele, considerând demne de interes masele anonime sau indivizi ordinari, oameni de rând, în exercițiul activităților de fiecare zi, cu problemele, temele, atitudinile și viziunile lor asupra lumii. Ca atare istoriile locale, istoriile regionale, studiile monografice dedicate acestor probleme și acestor oameni au început să capete amploare, consistență și să se bucure de tot mai mult interes. Aceste tendințe sunt deja sesizabile și la nivelul sensibilităților locale românești, unde comunitățile locale sau regionale își manifestă tot mai mult nevoia redescoperirii unor valori și identități din trecut care tind să forjeze o nouă identitate în prezent, tocmai pe fundalul unor procese precum integrarea europeană și mai larg chiar, globalizarea sau mondializarea.

Concepția curriculară

Syllabusul de față își propune să readucă în atenție și să retraseze parcursul istoriografic al acestui gen de istorie, să-i evidențieze valoarea, problemele metodologice puse de asemenea teme, să treacă în revistă sursele și modul în care istoricul trebuie să facă critica lor, și de asemenea să ofere câteva soluții posibile în vederea realizării unor studii de istorie locală sau regională demne de caracterul științific al disciplinei, și de prețuirea unui public tot mai dornic să ia cunoștință cu o istorie de calitate, dedicată locului unde trăiește sau unora dintre concetățenii lor care i-au precedat pe aceleași locuri.

Unitățile de învățare

Scopul unităților	Unitățile de învățare selectate au fost alese astfel încât să ajute cursanții să dobândească o serie de competențe legate de utilizarea surselor de istorie orală și sau locală/regională, înțelegând prin aceasta capacitatea de a sesiza eventualele limite și oportunități pe care le au aceste categorii de analize istorice, dar și capacitatea de a elabora și conduce o investigație istorică în domeniul istoriei orale sau locale. Totodată, cursul se dorește a fi și o introducere în instrumentarul de lucru standard din acest domeniu, astfel încât acesta să-i ajute pe cursanți în cariera lor ulterioară.
Tematica	Temele sunt următoarele:

Unitatea de învățare 1 – Introducere

Unitatea de învățare 2 – Istoria locală ca domeniu de cunoaștere

Unitatea de învățare 3 – Probleme și surse ale istoriei locale/regionale

Unitatea de învățare 4 – Metodologia istoriei locale/regionale și orale

Sarcinile de lucru

Tipuri de sarcini de lucru	Sarcinile de lucru sunt astfel construite încât să corespundă obiectivelor formulate prin programa de studiu. Pe parcursul modulului, veți avea de realizat o serie de activități care au ca scop dezvoltarea competențelor care sunt necesare celor care vor fi profesori de istorie și care vor lucra într-un context cultural și social dat. În primul rând, există sarcini de lucru care vă solicită să răspundeți la întrebări punctuale; ele sunt întrebări la care se va răspunde pe parcursul unității de învățare. Apoi, întrebări care vă solicită să identificați, să selectați, să comparați și să ierarhizați informații. În sfârșit, există sarcini de lucru (de regulă la nivelul lucrărilor de verificare) care obligă pe cursanți să folosească toate cunoștințele acumulate de-a lungul unității de învățare acestea sunt eseuri (structurate și libere). Uneori, cursanții vor fi obligați să reia sarcini rezolvate în unități de învățare anterioare. Cursanții sunt încurajați să utilizeze literatura suplimentară care, din motive de acordare cu celelalte module, a fost limitată la maxim.
-----------------------------------	---

În cazul în care apar probleme la nivelul lucrărilor de verificare	În cazul în care apar dificultăți la nivelul elaborării lucrărilor de verificare, sugerăm cursanților să reia lectura unității de învățare, de data aceasta realizând un rezumat de idei al acesteia. Apoi, să reia lectura bibliografiei indicate și să încerce rezolvarea din nou a lucrării (în cazul în care este vorba de un eseu structurat, să atingă punctele precizate întâi sub forma unor mici eseuri independente, iar la urmă să redacteze din nou eseu sub forma unei narațiuni la persoana întâia).
---	--

Instrumente de lucru

Colecții de documente

Uricariul. Publicat de Theodor Codrescu, I – XV (1- 2) - XXV, 26 vol., Iași, Tip. Buciumului Roman, 1852 – 1895.

Hormuzaki, Eudoxiu de: *Documente privitoare la Istoria Românilor culese de... I – XXI, 35 vol.*; Supl. I – II, 9 vol., București, 1876 – 1942 (Publicate sub auspiciile Academiei Române și ale Ministrului Cultelor și instrucțiunii publice).

Iorga. N., *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor.*, Publicate de... (I – II) – XVI [- XVII] – XVIII (1 -2) [-XXX] – XXXI, 34 vol., București, Vălenii de Munte, 1901 – 1916.

*** *Acte și documente relative la Istoria Renascerii României, I – VI; (1 –2) – X, 11 vol.*, București, 1889 – 1909.

*** *Acte și scrisori, Andrei (Endre) Veress, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești.*, 11 vol, București, 1929 – 1939.

Băleanu, Alex., *Documente și regeste moldovenești (1438 - 1841)*, în *Cl.*, [Cercetări istorice. Buletinul Seminarului de Istoria Românilor al Universității din Iași. Schimbare de titlu: Studii și cercetări istorice. Buletin al Institutului de istorie națională „A.D. Xenopol”, Iași, 1925 - 1947], 1932 – 1933, VIII – IX, nr. 2, p. 80 – 150; 1934 – 1936, X – XII, nr. 1, p.257 – 302.

Nicolae Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței*, 2 vol., București, 1899 – 1902.

Ioan Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungrurească în secolele XV și XVI. Texte slave cu traduceri, adnotațiuni istorice și o introducere asupra diplomaticeii vechi românești*, un volum, București, 1905

*** *Documente privind istoria României*, 46 vol., București, Ed. Academiei R.P.R., 1951 – 1960

(D.I.R.) *** *Documente privind istoria României, A. Moldova, veac. XIV – XVII.*, București, Ed. Acad. R.P.R., 1951 – 1957, 11 vol.

*** *Documente privind istoria României, B. Țara Românească, veac. XIII – XVII.*, București, Ed. Acad. R.P.R., 1951 – 1956, 12 vol.

*** *Documente privind istoria României, C. Transilvania, veac. XI – XIV.*, București, Ed. Acad. R.P.R., 1951 – 1955, 6 vol.

*** *Documente privind istoria României. Colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria românilor*, 45 volume, București – Cernăuți, 1887 – 1942

(D.R.H.) *** *Documenta Romaniae Historica*, 32 vol., București, 1965 – 2002

seria A. *Moldova*, 10 vol., București, 1975 – 2002

seria B. *Țara Românească*, 16 vol., București, 1966 – 2002

seria C. *Transilvania*, 6 vol., București, 1977 – 2002

seria D. *Relațiile între Țările Române*, un volum, București, 1976

(F.R.T.) Andreas Veress (collegit et edit), *Fontes Rerum Transylvanicarum*, 5 vol., Budapest, 1911 – 1921

Tudor Vladimirescu. Documente culese și publicate de Acad. A. Oțetea., București, Ed. Acad. R.S.R., 1967, 686 p.

[*Bucovina*], Vitencu, Alexandru, *Documente moldovenești din Bucovina...*, Cernăuți, Tip. Mitropolitul Silvestru, 1929, 129 p., Extras

Repertorii și colecții generale de legi

din: *AnLRO*. [*Anuarul Liceului real ortodox Nr. 1 fostă Școală reală superioară ortodoxă, Cernăuți, 1925 - 1927*], Documente: 1667 – 1849.

Alexianu, Prof. George: *Repertoriu general alfabetic al tuturor codurilor, legilor, documentelor – legi, convențiuni, decrete, regulamente etc. 1 ianuarie 1860 – 1 ianuarie la 1940 publicate în Monitorul Oficial, Colecția C. Hamangiu*, Consiliul legislativ și alte colecțiuni similare întocmit de... I-II, 2 vol., București, M.O. Impr. Centrală, 1940 – 1941, IV+1812 p.

Constantinescu, Ioan, *Indicatori generali al tuturor legilor și regulamentelor decrete și publicate în Monitorul Oficial de la 1860 până la 31 Martie 1897*, București, Impr. Statului, 1897, 282 p.

Vasilescu, George, *Repertoriu general al legislației române cuprinde: Legile. Decretele legii. Decretele regale. Regulamentele. Jurnalele Cons. de Miniștri, deciziunile ministeriale precum și comunicatele și instrucțiunile oficiale în legătură cu ele, 1862-1940, în vigoare la 1 ianuarie 1940*, București, Impr. Văcărești, 1940, 217 p.

Colecții de documente maghiare și germane

A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289 - 1556), vol. I-II, Budapest, Akadémiai kiadó, 1990.

Anjoukori okmánytár, (Codex diplom. Hungaricus Andegavensis), vol. I-VII, Budapest, Akadémia, 1878-1920.

Anjou-kori okmánytár (Documenta res Hungaricas tempore regnum Andegavensim illustrantia) 1301-1387, vol. I-XIX, Szeged, Budapest, 1990-2004.

Corpus Juris Hungarici, vol. I-VI, Budapest, Franklin Társulat, 1987-1917.

Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más íratos emlékek Erdély történetéhez, vol. I-II, Budapest, Akadémiai kiadó, 1997-2004.

Erdélyi országgyűlési emlékek (Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae), vol. I-XVI, Budapest, 1875-1893.

Erdélyi történelmi adatok, vol. I-IV, Kolozsvár, 1855-1862.

Fontes Rerum Transylvanicarum, tom. I-V, Budapest, 1911-1921.

Magyar egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából, vol. I-V, Budapest, 1902-1912.

Magyar történelmi emlékek (Monumenta Hungariae Historica). Okmánytár, vol. I-XL, Pest, 1857-1915.

Magyarországi jogtörténelmi emlékek (Monumenta Hungariae juridico-historica), Budapest, 1885.

Monumenta Vaticana Historiam Regni Hungariae illustrantia, series prima tom. I-V, series secunda tom. I-III.

Székely oklevéltár, vol. I-VIII, Kolozsvár, 1872-1898, Budapest, 1934. Seria noua vol. I-III, Bukarest, Kriterion, 1983-1994.

Zsigmondkori oklevéltár, I-IX, Budapest, -2004.

Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó/Kronstadt, vol. IV-IX, 1903-1999.

Quellen zur Geschichte der Stadt Hermannstadt, vol. II, 2003.

Quellen zur Geschichte der siebenbürger Sachsen 1191-1975, Köln-Wien, 1976.

Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, vol. I-VII, 1892-1991.

Urkunden-Regesten aus dem Archiv der Stadt Bistritz in Siebenbürgen, vol. I-III, Köln-Wien, 1990-1995.

Bibliografii

Baiculescu G., Răduică G., Onofrei N., Publicații periodice românești, (Ziare. Gazete. Reviste). Catalog alfabetic: 1907-1918, București, vol. II. 197-1918 Supliment 1790-1906, 1969, vol. III (1919-1924), 1987.

Bianu I. Hodoș N., *Bibliografia românească veche, 1508-1830*, București, I (1508-1716), 1903; vol. II (1717-1808), 1910; vol. III (1809-1830), 1912-1938; vol. IV (Adăugiri și îndreptări), 1944.

Bibliografia istorică a României, I, 1944-1969, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

Bibliografia istorică a României, II, Secolul XIX, Tom. I, *Cadrul general. Țara și locuitorii*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1972.

Bibliografia istorică a României, III, (secolul XIX, TV. Biografii), București, 1974.

Bibliografia istorică a României, IV, (1969-1975), 1975.

Bibliografia istorică a României, V, (1975-1979), 1980.

Bibliografia istorică a României, VI, (1979-1984), Bibliografie selectivă, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985.

Bibliografia istorică a României, VII, (1979-1984), Bibliografie selectivă, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985.

Bibliografia istorică a României, VIII, (1985- 1989), Bibliografie selectivă, Editura Academiei, București, 1990.

Bibliografia istorică a României, XI, (1990-1994), Bibliografie selectivă, Editura Academiei, București, 1995.

Bibliografia istorică a României, X, (1995-1999), Bibliografie selectivă, Editura Academiei, București, 2000.

Bibliografia națională română. Lucrări apărute în străinătate, I, 1990, București 1993.

Cândea S. *Istoria României. Ghid Bibliografic*, București 1968.

Lemny Stefan, *Românii în secolul al XVIII-lea. O bibliografie*, I, Iași, 1988.

Stoicescu Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I. Tara Românească*, 2 vol. București, 1970.

Stoicescu Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat*, Timișoara, 1973.

Stoicescu Nicolae, *Repertoriul bibliographic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, vol. I, București, 1974.

Stempel Gabriel (coordonator), *Bibliografia românească modernă, (1831-1918)*, vol. I (A-C), 1984; vol. II (D-K), 1986; vol. III (L-Q), 1989; vol. IV (R-Z), 1996.

Bibliografie generală (selectivă)

N. Adăniloiaie, *Tehnica elaborării unei lucrări științifice de istorie*, în „Studii și Articole de Istorie”, 1973, nr. 21, pp. 69-76.

N. Adăniloiaie, E. Preda, *Munca de cercetare în domeniul istoriei locale*, în Studii și articole de istorie”, 1962, nr. 4, pp. 19-36.

Carmen Albert, *Cercetarea monografică în Banat, (1859-1948)*, Reșița, 2002.

Petre Andrei, *Sociologie generală*, Polirom, Iași, 1999.

A. Avramescu, V. Cândea, *Introducere în documentarea științifică*, București, Editura Academiei, 1960, 519 p.

- Marin Beșucă, *Ultimul interviu cu Corneliu Coposu*, I-II, Slatina, 1997-1998, 172 p, 144 p.;
- Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri*, București, 1997, 255p.;
- Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, 1995, 354 p.
- D. Berindei, *Caracterul și tipologia lucrărilor științifice de istorie și structura lor*, în „ Studii și Articole de Istorie”, 1972, nr. 18, pp. 89-94.
- N. Bocșan, S. Mândruț, *Istoria regională între anii 1990-1995. Cazul Transilvaniei și al Banatului*, în “Transilvanica, 1999, 1, nr. 1, p. 7-41.
- Andre Burguiere, *Dictionnaire des Sciences Historiques*, Paris, PUF, 1986.
- S. Chelcea, *Chestionarul în investigația sociologică*, București, 1975, pp. 33-137.
- S. Chelcea, I. Mărginean, I. Cauc, *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, București, 1998.
- Florin Constantiniu, *Probleme ale anchetei istorice*, în “Academica,” 1990, 1, nr. 6, p. 10.
- Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, București, Humanitas, 432 p.
- Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, București, Ed. Anastasia, 1993, 255 p.
- David K. Dunaway, Willa Baum, *Oral History*, 1987.
- Emil Durkheim, *Regulile metodei sociologice*, Iași, Polirom, 2002.
- N. Edroiu, *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Cluj-Napoca, PUC, 1999.
- N. Edroiu, *Etapele unei cercetări științifice și elaborării unei lucrări științifice din domeniul istoriei*, în *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Cluj-Napoca, PUC, 1999, pp.451-460.
- Franco Ferrarotti, *Histoire et histoire de vies. La methode autobiographique en sciences sociales*, Paris, 1990.
- Institutul de Științe Sociale al României, 25 de ani de publicații, 1919-1944*, București, 1944.
- A. Iordănescu, *Criteriile de alegere a unui subiect de lucrare istorică sau metodică și condițiile desfășurării cercetării*, în „Studii și Articole de Istorie, 1972, nr. 17, pp. 83-90.
- Clifort Geertz, *Svoir local, savoir global*, Paris, PuF, 1986.
- Joel Guibert, Guy Jumel, *La Socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002.
- Philippe Joutard, *Histoire orale*, în *Dictionnaire des sciences historiques*, PUF, Paris, 1986, publie sous la direction de Andre Burguiere, p.495-497.
- Dimitrie Gusti, *La Monographie et l'Action Monographique en Roumanie*, Paris, 1935.
- Dimitrie Gusti, *Un sistem de cercetări sociologice la teren*, în Traian Herseni, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940.
- Traian Herseni, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940.
- Larionescu A. (coordinator), *Școala sociologică de la București. Tradiție și actualitate*, Editura Metropol, București, 1996.
- V. Leu, *Modernizare și imobilism. Sate și oameni din Banat la începutul secolului XX în documente memorialistice*, Reșița, Ed. Banatica, 1998.
- Măciu Mircea, *Cunoașterea monografică*, în “Academica”, 1993, 3, nr. 10, p. 14.
- Ioan Mărginean, *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași, Polirom, 2000.

- Mărturisiri. Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, București, Humanitas, 1996, 217 p.
- Miodrag Milin, *Timișoara în revoluție și după*, Timișoara, 1997, 223 p.;
- Lucian Năstasă, *Pentru o recuperare socio-istorică a experiențelor concentraționare românești, 1947.1967*, în "Xenopoliana", 1993, 1, nr. 1-4, p. 93-100.
- A. Negru, *Din istoria cercetării sociale românești. Institutul Social Banat-Crișana*, Cluj-Napoca, 1999.
- I. Nicolau, *Memorie orală și scriere domestică*, RIS, 1996, 1, p. 329-378.
- I. Nicolau, C. Huluță, *O arhivă de istorii orale. Addenda la un discurs*, în Anuarul de Istorie Orală (AIO), 1998, 1, p. 72-82.
- Gerard Noiriel, *Qu'est-ce que l'histoire contemporaine?*, Paris, Hachette, 1998.
- St. Pascu, „Orice creație de valoare se întemeiază pe informare și documentare”, în „Studii și cercetări de documentare”, 1986, vol. 28, nr. 3-4, pp. 239-249.
- D. Radosav, *Dombas-o istorie deportată (o tentativă de istorie orală)*, în AS, 1995, 2, p. 429-432.
- Francois de Singly, Alain Blanchet, Anne Gotman, Jean-Claude Kaufmann, *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*, Iași, Polirom, 1998.
- A. Sacerdoțeanu, *Îndrumări în cercetările istorice*, București, 1945, 384 p.
- Charles Samaran (dir.), *Histoire et ses methodes*, Paris, 1965.
- Pierre Saly, Jean-Paul Scot, et alii, *La Disertation en histoire*, Paris, Armand Colin, 2000.
- Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej, (1948-1965)*, București, Humanitas, 1998, 232 p.
- Stelian Tănase, *Revoluția ca eșec; elite și societate*, Iași, Polirom, 1996, 202 p.
- Timișoara în arhivele Europei libere. 17-20 decembrie 1989*, Coordonator Miodrag Milin, București, 1999, 310 p.
- Paul Thompson, *The voice of the Past. Oral History*, Oxford University Press, 1988.
- Henri H. Stahl, *Tehnica monografiei sociologice*, București, Editura Institutului social roman, 1934.
- Henri H. Stahl, *Teoria monografiei sociologice*, cu un studiu introductiv, *Sociologia monografică, știință a realității sociale* de Dimitrie Gusti, București, 1934.
- Henri H. Stahl, *Monografia unui sat. Cum se alcătuiește spre folosul căminului cultural*, Cu o prefață de Dimitrie Gusti, București, Fundația culturală regală "Principele Carol", București, 1939.
- L. Vlăsceanu, *Metodologia cercetării sociologice*, București, 1982.
- Paul Veyne, *Cum se scrie istoria*, București, Humanitas, 1997.
- Smaranda Vultur, *Istorie trăită-istorie povestită, Deportarea în Bărăgan, 1951-1956*, Timișoara, Amarcord, 1997.
- Mircea Vulcănescu, *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, București, Editura Eminescu, 1998.

Unitatea de învățare Nr. 2

ISTORIA LOCALĂ CA DOMENIU DE CUNOAȘTERE

Cuprins

2.1. Obiective.....	8
2.2. Istoria locală - gen minor al istoriografiei?.....	8
2.3. Istoria locală în teritoriul altor științe sociale: Sociologia.....	13
2.4. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 2....	21
2.5. Bibliografia.....	22

2.1. Obiective

- familiarizarea cursanților cu problemele de bază ale istoriei locale și în dezvoltările teoretice și evoluțiile istoriografice ale genului, așa cum s-au dezvoltat lucrurile în ultimele decenii în principalele istoriografii;
- introducerea cursanților în analiza activității școlii sociologice de la București condusă de Dimitrie Gusti, în România interbelică, cu privire la cercetările de istorie locală și la efortul monografic;
- dezvoltarea capacității cursanților de a elabora planul unui eseu structurat cu privire la relația dintre istoria locală și alte ramuri ale cercetării istorice

2.2. Istoria locală – gen minor al istoriografiei ?

În loc de introducere

O asemenea întrebare ca cea enunțată în titlu, deși foarte la îndemână de pus, are puține șanse să primească un răspuns convenabil și mai ales convingător. Am fi tentați după toate evidențele să răspundem afirmativ. Oricum, dacă vom căuta în toate instrumentele de lucru cu care în general lucrează istoricul, o să constatăm câteva lucruri surprinzătoare. Înainte de toate, istoria locală este rău reprezentată în cercetările istoriografice. Dacă luăm Bibliografia istorică a României, pe ultima jumătate de secol o să constatăm că la rubrica Istorie locală sunt clasificate o serie de producții de istorie mărunță, de obicei cele asupra cărora bibliografii au avut dubii în ce privește clasificarea și încadrarea în alte tematici. Anii comunismului excelează prin lipsa unui număr însemnat de asemenea producții. Uzanța comună este aceea de a transfera genul de cercetare monografică pe seama dascălilor care se perfecționează și care din lipsă de ceva mai bun aleg în ultimă instanță să realizeze monografia localității din care vin. Abia ultimul deceniu vine cu o producție mai semnificativă, dar nici ea suficientă, în care din aproape în aproape un loc important este ocupat de monografia unei localități, producție istoriografică care ar putea răspunde exact exigențelor genului monografic tipic și reprezentativ istoriei locale. Lucrurile n-au stat însă întotdeauna așa, cunoscut fiind faptul că deja din secolul al XIX-lea s-au născut preocupări consistente de cercetări

monografice, disputate de istorici, geografi și mai ales de către sociologi.

**Istorie locală,
microstoria,
alltags-
geschichte,
istorie recentă,
istorie imediată,
istorie orală**

Istoria locală are o veche tradiție istoriografică, de la cronicile tradiționale care prezentau istoria unui loc sau a unui eveniment, până la însemnări de tip cronică ce povesteau istoria unei localități, genul a fost foarte răspândit și cultivat de istoriografiile tradiționale. Istoriografia pozitivistă din secolul al XIX-lea, care a codificat regulile și metodele cercetării istorice spre a-i conferi un statut științific indiscutabil, au lăsat la o parte aceste cercetări, mai mult, le-au lăsat pe seama societăților savante, a erudiților locali sau amatorilor și culegătorilor de fapte istorice mărunte și povestioare anecdotice. Evoluțiile istoriografiilor în secolul XX, mai ales în cea de-a doua jumătate a sa, care pun în cauză marile tendințe istoriografice au restituit în unele istoriografii rolul monografiei locale, locul acestei istorii mărunte dar nu neesențiale și minore, ci dimpotrivă, demnă de tot interesul istoricului de meserie. Se vorbește tot mai mult în ultimele decenii de istoria locală, istorie recentă, istorie imediată, istorie orală, microstoria sau de alltagsgeschichte, (istoria cotidianului și a vieții de zi cu zi).

Istoria locală

Studiile de istorie locală, asimilate abordărilor monografice se sprijină pe investigații aprofundate, la scară mică și au o tradiție relativ importantă. Există astăzi un număr însemnat de studii monografice sătești sau comunale, ca și numeroase studii monografice dedicate orașelor sau unor probleme restrânse ca monografiile de parohii, monografiile ale unor ocupații și meșteșuguri etc. Astăzi, genul tinde să se relanseze cu studiile ce țin de microstoria italiană sau cu alltagsgeschichte germană. Cadrul local, ca suport esențial al vieții cotidiene, sunt privilegiate și analiza conduce spre rolul structurilor și asupra rolului actorilor sociali. Punând accent pe autonomia indivizilor și pe relațiile dintre ei, noile tendințe ale istoriei sociale sunt în legătură cu anumite perspective sociologice.

Studiul intensiv, circumscris unui teritoriu dezvăluie o cultură a identității locale fondată pe mobilizare politică, organizare agricolă și industrială, rețele de sociabilitate, politici culturale comune. Baza fundamentală a unui asemenea demers restituitiv este că apartenența comună participă la definirea socială a indivizilor, aceștia adoptând cel puțin o parte din stilul de viață al acestei zone rezidențiale.

**Avantajele
studiului
monografic**

Studiul monografic local oferă avantajul unei poziții concrete și descriptive, zona circumscrisă cercetării poate fi studiată precis și exhaustiv, în singularitatea sa. Dar aceste atuuri ale cercetării monografice nu sunt ferite de pericole. Uneori cercetătorul se poate atașa de detalii neesențiale, poate supralicita rolul unor elite locale, poate impune o definire arbitrară și neistorică teritoriului studiat. Dar defectul major este generalizarea rezultatelor. Trebuie apoi evitat ca cercetarea locală să nu devină o cercetare definitivă și cu o structură înghețată, cu principii imuabile și rubrici sistematice: religiosul, politicul, rudenția, economicul, culturalul, și mai ales studiul să nu fie transformat într-un standard imuabil.

Analiza precedentelor susține ideea că din nefericire, datorită autorilor și pregătirii lor științifice, studiile locale au o valoare științifică mai redusă în profitul erudiției și a unui număr de date adunate uneori fără metodă. Câteva din pericolele care pândesc asemenea întreprinderi sunt locul prea mare acordat personalităților ridicate din localitate, familiilor notabile, periodizarea schematică, lipsa atenției acordate structurilor sociale, locul prea mare rezervat toponimiei, aparat critic limitat, referințe bibliografice incomplete, interpretări câteodată exagerate.

Studiul localului printr-o observație plină și limitată are la dispoziția sa proceduri și metode adecvate. Despuieră arhivelor, exploatarea întregii documentații, observarea modului de viață, anchete statistice restrânse, culegerea unor experiențe și opinii locale. El facilitează de asemenea familiarizarea istoricului cu experiențele și reprezentările legate de viața cotidiană. Munca, educația, alimentația, loisirul. Plecând de la aceste domenii și sprijinit pe un cadru teoretic și metodologic cercetătorul poate pune în lumină logica proprie localului, restitui și evidenția mutațiile, având avantajul de al raporta la un spațiu bine definit. Cu condiția să fie bine făcut, un studiu monografic poate avea o valoare mai generală. Comparatismul este mereu necesar atunci când realizăm studii locale. Nu-i vorba de a juxtapune cercetări din același domeniu ci de a avea în vedere compararea rezultatelor obținute.

Alături de abordarea comparativă, dimensiunea pluridisciplinară nu poate lipsi nici ea din abordarea localului. Studiul exhaustiv al unui spațiu obligă la o cercetare pluridisciplinară.¹

Microstoria

Grija de a regăsi indivizii reali dincolo de structuri, instituții și categorii a antrenat o reorientare globală a cercetării spre microistorie. Termenul folosit pentru prima dată de istoricii italieni prin anii 1970-1980, desemnează în mare ceea ce altădată se numea istorie monografică sau istorie locală. Părinții fondatori ai acestei orientări istoriografice, microstoria, nu s-au străduit să definească teoretic acest mod de abordare. Cert este că avem de-a face cu alt gen monografic decât cel obișnuit în istoriografia franceză a anilor '60.

Microistoria italiană

Microstoria italiană se originează în cadrul unui mic grup de istorici, cei mai mulți venind dinspre studiile de istorie economică, grupați în jurul revistei *Quaderni storici*. Manifestul acestei gen de istorie propune îndepărtarea de studiul maselor sau al claselor pentru a se interesa de indivizi. Urmând firul unui destin particular, fie un om, fie o comunitate, sat oraș, ajungem să limpezim întregul complex de relații în care aceștia sunt prinși. Adepții microstoriei italiene predică o reducere de scară, această aplecare spre local, singular, particular fiind singurul mod de a examina fenomenele de foarte aproape, cu lupa. Ei cer de asemenea istoricilor de a nu mai privi din exterior lumea pe care o studiază, și de ai aplica scheme teoretice care sunt valabile pretutindeni, deoarece acestea nu explică nimic. După ei istoricul trebuie să intre în universul indivizilor pe care-i cercetează, aducând la lumină diversitatea semnificațiilor pe care actorii o dau actelor lor. Ei acordă un interes special scrierii istoriei, narațiunea istorică permițând acestuia să-și picteze ca pictorul pânza, culorile atmosfera și universul social

Trăsături

---

¹ Joel Guibert, Guy Jumel, *La socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002, p. 117-123.

Tipuri de microistorie

determinat sau sentimentele actorilor. După ei istoricul nu face decât să propună un punct de vedere, printre altele posibile, asupra trecutului. Ei pun de asemenea accentul pe explicitarea procedurilor de cercetare care să poate fi verificate de cititor, rupând cu tradiția unui discurs autoritar care pretinde că rezultatul cercetării făcute reflectă obiectiv realitatea istorică.² Dar istoricii care sunt adepții acestui curent, n-au lăsat prea multe texte teoretice și metodologice, cercetarea empirică permițând degajarea unor principii de bază. Putem însă identifica mai multe maniere de a practica acest gen de istorie. Microstoria socială, prin Giovanni Levi și o microstorie culturală, exemplificată prin Carlo Ginsburg. Ultimul a devenit cunoscut prin cartea sa dedicată lui Menocchio, un personaj obscur, pe care o anchetă istoriografică condusă pe baza a ceea ce Ginsburg numește „paradigma indiciară” l-a făcut cunoscut, cu întreg universul său mental și spiritual. Ginsburg aduce și el ancheta la o reducere la scară, ca fiind singurul mijloc de a arăta importanța fenomenelor care cel mai adesea sunt neglijate. Detalii, anomalii, oameni de rând. Adică toate elementele care au fost multă vreme neglijate ca și cantități neglijabile de disciplinele științifice ce doreau să identifice legi generale și relații universale. Acestei paradigme galileene, Ginsburg îi opune o paradigmă a indiciilor, practicate de medici, polițiști care dau întreaga importanță unei forme elaborate de cunoaștere fondată pe interpretarea urmelor, indiciilor, simptomelor. Rolul istoricului ar fi după același Ginsburg, să reconstituie „formele istorice” stabilind conexiuni între indicii puse în evidență de prima etapă a cercetării. Grație acestei metode numite „morfologice” este posibil să arătăm similitudinile care apropie miturile, credințele, operele de artă, elaborate la epoci și în contexte diferite.

Cealaltă direcție, cunoscută ca microstoria socială nu caută să refacă marile modele. Dimpotrivă, ea se reține de la comparatism. Ea își propune să restituie un univers restrâns, printr-o varietate de unghiuri de vedere, pentru ca lucrurile să apară sub forme diferite. Este o perspectivă apropiată de ceea ce sociologii numesc individualism metodologic, vrea să evidențieze relațiile, configurațiile acțiunile strategice dezvoltate de actorii sociali.³

Alltagsgeschichte

Problemele istoriei locale au fost puse și în cazul altor istoriografii, ca cea germană spre exemplu. Versiunea germană a microstoriei italiene se cheamă *Alltagsgeschichte*, care s-ar traduce ca istoria vieții de toate zilele, sau istoria vieții cotidiene. Acest gen de istorie este practicat de istoricii germani cu trimitere la istoria contemporană. Este o reacție a tinerilor istorici afirmați în anii 1970 contra curentelor istoriografice istoria - știință socială, și a istoriei conceptelor, care încearcă să se ocupe de aspecte ale cotidianului și a oamenilor de rând, ceea ce privilegiază localul și regionalul. Apariția unui istorii a timpului prezent care valorizează istoria orală, a stimulat aceste preocupări.

Istoria vieții cotidiene

Pe fond, istoria vieții cotidiene germane se bazează pe aceleași principii ca și microstoria italiană. Atenția acordată studiului contextului explică cadrul local, un sat, un cartier, care este privilegiat de o asemenea

² Gerard Noiriel, *Qu'est-ce que l'histoire contemporaine ?*, Paris, Hachette, 1998, p.110-111.

³ Gerard Noiriel, *op. cit.*, p. 112.

cercetare. Ei pleacă de la ipoteza că instituțiile și teoriile care vin de sus, fac de neînțeles și deformează realitățile de jos, conduc la considerarea faptului că singurele anchete pertinente sunt cele dedicate faptelor mărunte din cotidian. Scopul este restituirea unei coerențe, evitând explicarea faptelor și gesturilor prin forțe sau structuri exterioare universului actorilor avuți ca subiecți. Demersul subliniază că toți indivizii, chiar și cei mai nenorociți, au marja lor de manevră.

Alltagsgeschichte privilegiază studiul interacțiunilor dintre indivizi, în scopul de a demonstra că acestea sunt cele care produc mereu semnificații. Ambele tendințe, cea italiană și cea germană au rezerve față de limbajul științific împrumutat de istorici din științele sociale. Ca mod de realizare a produsului istoriografic ambele promovează limbajul literar și povestirea.⁴ Ambele rămân eclectic dar merită avute în vedere tocmai pentru interesul lor pentru local, individual, regional.

**Istorie recentă,
istorie imediată,
istoria orală**

În ce privește problematica istoriei recente, din punct de vedere semantic și nu numai, asupra numelui, teritoriului și problematicii planează încă aproape o confuzie terminologică. Dacă pentru unii dintre cercetători domeniului istorie recentă, substituită uneori cu istoria imediată, se confundă cu istoria contemporană, istoria orală semnifică puțin altceva. Aceasta din urmă ar avea ca obiect de studiu segmentul din trecut care mai face încă parte din prezent, dintr-un prezent care nu a avut încă destul timp să se istoricizeze, datorită faptului că procesele, actorii și situațiile sunt departe de a se fi încheiat.

**Începuturile
istoriei recente**

Istorie orală, istorii ale vieților, arhive orale, documente orale sunt numai câteva dintre denumirile care recurg la o nouă modalitate sau tehnică, ce cunoaște o multiplicare și răspândire deosebită printre istorici și arhiviști. Mai mult și probabil cu totul surprinzător, ea este deja instituționalizată în țări precum SUA, Canada, Anglia, Italia, Franța, etc. Se cunosc deja o avalanșă de proiecte, care se multiplică de la o zi la alta. Această explozia s-a produs prin anii '70 în Europa occidentală iar în spațiul Europei orientale, deși nu era necunoscută în epoca comunistă, decolajul s-a manifestat abia după căderea comunismului. În perioada interbelică, metoda a fost folosită cu un real succes, și la noi de către sociologii școlii de la București și de către alți specialiști, etnografi, folcloriști, etc. Mai ales abordarea antropologică a culturilor minoritare, în curs de dispariție a folosit metoda anchetelor orale. În 1950, Claude Lévi-Strauss evidențiază meritele și limitele genului. Printre merite, era accesul direct la stilul propriu al fiecărei culturi, și substituirea unei istorii schematice făcute de etnologi cu evenimentele trăite, restituirea viziunii din interior a acestor culturi indigene. Colectarea mărturiilor orale a alunecat apoi spre istoriile de vieți, realizate mai ales emigranților, categoriilor dezrădăcinate sau dizlocate, de război sau de prefacerile industrializării.

**Criticile aduse
istoriei recente**

Istoricii s-au arătat destul de rezervați față de această experiență. Deși recursul la mărturiile orale este la fel de vechi ca și disciplina istorică, iar pentru anumite curente istoriografice precum romantismul, tradiția orală fundamentul unei tradiții naționale, istoricii au privilegiat vreme îndelungată, (unii mai privilegiază și astăzi) documentul scris,

---

⁴ Gerard Noiriel, *op. cit.*, p. 116.

apărându-se de capcanele subiectivismului ca și de scăpările memoriei. Ca atare primele experiențe de istorie orală sunt de natură documentară. Cel care debutează acest experiment este istoricul Allan Nevins, de la Universitatea Columbia în 1948, care adaugă izvoare orale, obținute de la marii actori ai istoriei, celorlalte documente, să le spunem clasice, oferite de arhive, anume documente scrise, imprimate. După acest experiment, istoricii au arătat un interes diferit acestui tip de sursă. Dezvoltarea fără precedent din ultimele trei patru decenii are alte motivații și rațiuni și urmărește alte scopuri. Ea a rezultat din întâlnirea unui nou instrument, magnetofonul, reportofonul, și o nouă conjunctură, prăbușirea unei părți însemnate din culturile și modurile de viață tradiționale, și revalorizarea și restaurarea locului și rolului pe care masele tăcute de actori anonimi ai istoriei, le-au căpătat în istorie și în politică. Ca atare, istoria orală își propune în egală măsură să salveze patrimoniul cultural amenințat cu dispariția, prin practica unei etnologii retrospective, și să reconstruiască într-un proiect de anvergură, istoria pornind de jos în sus, oferind posibilitatea să se exprime celor pe care documentele scrise nu-i considerau decât în cel mai bun caz ca număr, ca și cantitate și nicidecum ca individualități.⁵

Test de autoevaluare 2.1.

2.1.1. Enumerați cel puțin trei factori care au condus la revalorizarea și redescoperirea istoriei locale. Folosiți spațiul de mai jos pentru formularea răspunsului.

.....

.....

.....

2.1.2. Enumerați cel puțin trei principii ale Alltagsgeschichte. Folosiți spațiul de mai jos pentru formularea răspunsului.

.....

.....

.....

Răspunsurile pot fi consultate la pagina 13

2.3. Istoria locală în teritoriul altor științe sociale: Sociologia

Tradiția mono-grafiilor socio-logice

Atunci când încercăm să configurăm temele, problemele, sursele și metodele istoriei locale se cuvine să aruncăm o privire și în teritoriul altor științe sociale care au cultivat și ele aceleași teritorii și problematici, și care uneori, chiar înaintea istoricilor au obținut rezultate demne de luat în considerare. Sociologia, cu care istoria și-a disputat la un moment dat teritoriul și problemele, dar cu care a sfârșit prin a colabora, fără a se confunda, a obținut rezultate notabile în studiul localului și al regionalului. Din acest punct de vedere, istoricii nu pot ignora rezultatele de excepție, de valoare europeană și mondială obținute de sociologia românească interbelică, prin Școala de Sociologie de la București, animată de marele profesor Dimitrie Gusti, și de personalități de marcă

⁵ *Archives orales: une aute histoire ?*, în *Annales ESC*, 1980, nr.1, p. 124-125.

precum Traian Herseni, Henri H. Stahl, și alții, sau de experiențele Institutului Banat-Crișana.

Sociologia românească interbelică a excelat prin preocupările și cercetările monografice realizate în perioada interbelică. Școala sociologică monografică de la București sub conducerea profesorului Dimitrie Gusti a realizat o activitate greu de egalat în această problematică.

Școala sociologică de la București și tradiția monografică

Tradiția monografică românească se leagă foarte strâns de inițiativa lui Dimitrie Gusti și de ceea ce se cheamă Școala sociologică de la București. Înființarea Institutului Social Român, și activitatea pe teren a membrilor Seminarului de Sociologie al Universității din București a pus bazele unei cercetări ce are în centru studiile monografice, aplicate lumii rurale românești. Prin munca de teren sociologia românească a devenit o știință a realității, iar monografia a devenit o întinsă mișcare științifică. Una din producțiile școlii sociologice de la București și a cercetărilor monografice de echipă realizate pe teren o reprezintă lucrarea redactată de Traian Herseni, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, apărută la București în 1940.

Trăsăturile monografiei sociologice

Monografia sociologică așa cum era concepută de adepții școlii de la București nu este o simplă culegere de fapte disparate fără legătură între ele. Ea nu urmărește faptele pentru un interes în sine, ci vrea să construiască și să întemeieze pe ele considerațiile teoretice ale științei. Gusti definește sociologia ca știința realității sociale și susține că singura metodă care promovează cunoștința omenească este observația.⁶ În viziunea lui Gusti și a întregii sale școli, monografia sociologică reprezintă un mijloc perfecționat de observație care îmbină intuiția, trăirea, și înțelegerea cu măsurătoarea, cu statistica și reconstituirea trecutului.

Așadar ca primă metodă a monografiei sociologice, observația. Acesta nu este una întâmplătoare ea se aplică unor categorii de fenomene, într-o ordine sistematică, după reguli precise și pentru scopuri clar exprimate, principii ce caracterizează clar monografia ca gen științific.

Concepția lui Dimitrie Gusti

În concepția lui D. Gusti și a școlii sale, „monografia sociologică se ocupă cu unități sociale concrete, cum este un sat, un oraș, o regiune.” Alegerea unui singur fenomen este de natură să permită cercetări aprofundate și deci cu rezultate sigure. Apoi, unitatea socială (sat, oraș, regiune), prezintă avantajul că este delimitată în spațiu, și ca atare accesibilă cercetării sistematice. Fenomenele sociale care nu sunt legate de un anumit spațiu scapă observației iar studiul lor este incomplet. „Unitatea socială ca obiect al monografiei sociologice, dă științei mai multă siguranță și temeinicie.”⁷

Această unitate socială are caracter de întreg, are caracter de relativă independență, un caracter de totalitate vie. Ea prezintă caracter de totalitate și prin aceasta dă științei posibilitatea unei cercetări complete,

---

⁶ Traian Herseni, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940, cu prefață de D. Gusti, p. 5.

⁷ Dimitrie Gusti, *Un sistem de cercetări sociologice la teren*, în Traian Herseni, *op. cit.*, p. 7.

⁸ Dimitrie Gusti, *Un sistem de cercetări sociologice la teren*, în Traian Herseni, *op. cit.*, p. 17.

⁹ Vezi bibliografia, în Traian Herseni, *op. cit.*, pp. 445-473.

din toate punctele de vedere, așa cum procedează metoda monografiei sociologice.

Întregul sistem sociologic al monografiei sociologice formulată ca știință a realității sociale, trebuie să ia ca punct de plecare unitatea socială, pentru că realitatea însăși se înfățișează sub forma de unități sociale. Studiul acestor unități sociale se face într-o ordine sistematică și organică, de la condițiile de viață la manifestările lor obiective și la structura lor interioară.

Observația și munca de teren

Metoda de bază a acestei cercetări este observația. Dar nu o observație naivă ci o observație sistematică care să ghideze munca de teren. Una din condițiile stabilite de Gusti este obiectivitatea, care să redea corect realitatea observată. Informațiile primite trebuie verificate din mai multe părți, și trebuie folosite documentele obiective. În al doilea rând, observația trebuie să fie apoi completă, să îmbrățișeze fenomenele în toate amănunțele, adâncimea și unitatea lor. Observația trebuie să fie apoi controlată și verificată. La fel cum observația trebuie să fie colectivă. Obiectivitatea ca și controlul și verificarea se obțin mai sigur de un grup, decât de un singur cercetător. Observația colectivă este în viziunea lui Gusti, unul din cele mai bune mijloace de a obține date serioase.

Strângerea materialului, deși absolut necesară, trebuie urmată de operații și construcții ulterioare. El formează baza unor sinteze superioare prin comparație și generalizare sau tipologizare. Scopul cercetărilor de teren atinge treptele științifice de la culegerea și sistematizarea datelor până la interpretarea și încadrarea lor teoretică. Experimentul și speculația filosofică trebuie să meargă mână în mână, pentru a ridica faptele la teorie și a le da o întrebuintare științifică, dar în același timp pentru a da un te-me-i real gândirii și a menține teoria pe linia ei firească de interpretare și de expresie rațională a realității.

Activitatea de teren: echipele

Si Gusti consideră punctul forte al școlii monografice, munca științifică de teren, care începe cu fixarea fenomenelor cercetate. Apoi, odată unitatea socială fixată, cercetarea colectivă impune organizarea echipelor de lucru. O campanie monografică, concepută și practică de școala bucureșteană presupunea următoarea compoziție:

1. Echipa cosmologică: un cercetător pentru studiul tipurilor de sol și al compozițiilor chimice ale acestora; câte un cercetător pentru studiul reliefului, hidrografiei, climatului, studiul așezărilor, locuințelor, circulației, studiul florei și al credințelor și practicilor pentru buruieni, studiul faunei și credințelor și practicilor legate de animale, studiul sintetic al raporturilor dintre natură și cultură.

2. Echipa biologică: un cercetător pentru studiul structurii și mișcării populației; câte un cercetător pentru studiul compoziției rasiale a populației, al grupelor sangvine și a mijloacelor de îmbunătățire a rasei pe cale ereditară, pentru studiul alimentației și igienei individuale și sociale, pentru studiul stării sanitare a populației, a organizării sanitare oficiale și a medicinei empirice.

3. Echipa istorică: un cercetător pentru studiul formelor vechi de organizare socială, economică și juridică; unul pentru cercetarea trecutului politic și anecdotic al unității sociale; altul pentru studiul

- tradiției și al memoriei sociale și un culegător și interpret de documente.
4. Echipa psihologică: un cercetător pentru studiul structurii psihice colective a unității sociale, un cercetător pentru studiul experimental al variabilelor psihice individuale.
  5. Echipa economică: un cercetător pentru studiul vieții economice în genere; câte un cercetător pentru studiul gospodăriei țărănești, al bugetelor și al tehnicii agricole, pentru studiul industriei casnice, al industriilor țărănești și al meseriilor, pentru studiul pădurilor, pentru studiul economiei de vite.
  6. Echipa spirituală: câte un cercetător pentru viața religioasă, pentru mitologie și știință populară, pentru magie, pentru artă populară plastică, pentru port, pentru viața literară, pentru viața muzicală, pentru studiul graiului, pentru studiul ceremoniilor, pentru studiul de ansamblu al vieții spirituale.
  7. Echipa etico-juridică: un cercetător pentru studiul bunei cuviințe și al moralității, unul pentru obiceiul pământului, câte unul pentru studiul dreptului civil și studiul dreptului penal.
  8. Echipa politico-administrativă: câte un cercetător pentru studiul vieții și concepțiilor politice, pentru viața administrativă, pentru finanțele locale și fiscalitate.
  9. Echipa de unități, relații și procese sociale: câte un cercetător pentru studiul comunităților sociale, pentru studiul instituțiilor sociale, pentru studiul grupurilor sociale, pentru studiul relațiilor sociale, pentru studiul proceselor și tendințelor sociale.

Planurile

Aceasta este o compunere minimală. La acestea se adaugă un număr însemnat de tehnicieni, fotografi, desenatori, operatori de filme, etc.⁸

Cercetătorii trebuie să aibă obligatoriu o pregătire teoretică și o îndrumare tehnică. Printre instrumentele puse la dispoziția cercetătorilor din echipele de teren planurile de lucru și formularele.

Planurile generale de lucru adună sistematic problemele ce urmează a fi cercetate pe teren, și indică ce anume se urmărește teoretic prin cercetarea sa.

Formularele și fișele de lucru

Planurile speciale înșiră întrebările ce trebuiesc puse în legătură cu o problemă și ajută la cercetarea ei sistematică.

Formularele cuprind rubrici precise. Metodele cantitative, statistica trebuie să ofere garanția obiectivității cercetării.

Fișele sunt documentele pe care se consemnează toate informațiile culese. Sunt fișe de informatori, fișe de material, fișe de constatări, fișe de interpretări și fișe de opinie.

Toată această metodologie complexă a fost pusă în operă și a condus la cea mai laborioasă activitate de cercetare monografică din istoria României. Au văzut lumina tiparului un important număr de monografii de sate.

Printre acestea amintim: C.D.Constantinescu-Mircești, Un sat dobrogean: Ezibei, cu o prefață de D.Gusti, București, 1939, 421p.,

Nerej. Un village d'une region archaïque. Monographie sociologique dirigee par H.H. Stahl, vol I.II.III. 405, 322, 402 p. București, 1939.

Boris Malski, Viața moldovenilor dela Nistru, Cetatea Albă, 1939, 760 p.

Clopotiva. Un sat din Hațeg. Monografie întocmită de echipa regală studentescă 935 sub conducerea lui Ion Conea, I (303 p.) II (573 p.), București, 1940.

La acestea se adaugă o cantitate imensă de informații material documentar adunat în campaniile de teren desfășurate în fiecare vară de echipele studențești conduse de membrii seminarului de sociologie.⁹

Institutul Social Banat-Crișana și tradiția monografică

Dar a existat și o altă tradiție, în Transilvania și Banat, venită dinspre mediile academice vieneze și budapestane în secolul al XIX-lea.¹⁰ În Banat problema cercetărilor monografice are o lungă istorie. Ea trimite la preocupările lui Nicolae Iorga și la „istoria prin cei mici”, adică la o istorie de sate și preoți din Ardeal, cea pe care marele istoric român a și cultivat-o. Monografismul în Banat își are punctul de pornire ca și cel german și cel maghiar sau sârb, în chestionarul din 1859 lansat de autoritățile habsburgice. Procedul aplicării chestionarelor a determinat o situație excepțională deoarece au fost implicate elitele locale impunând un exercițiu științific. Mai mult, în Ungaria modernă sărbătoarea mileniului a determinat o activitate febrilă și laborioasă de cercetări monografice dedicate localităților mari și mici din regat. Evident că rezultatele au fost spectaculare, deoarece statul maghiar și mediile academice au mobilizat resurse imense. Monografismul românesc din Banat până la unirea din 1918 stă sub semnul istoriei. Istorismul va fi foarte prezent și după unire unde se vor scrie monografiile istorice potrivit cu metodologia și arhitectura consacrată deja de o tradiție. Performanța maximă, de la metodă la cuprindere, la implicarea unor colective de cercetare a monografismului românesc bănățean este reprezentat de Institutul Social Banat-Crișana.

Institutul bănățean a fost înființat în 1932 de unul din intelectualii de marcă ai Banatului, C. Groșorean, primar al orașului Timișoara.

Înființat după unire, Institutul Social Banat-Crișana și-a orientat preocupările spre lumea rurală românească, ele decurgând din realitatea socială puternic afectată de problemele lumii rurale românești. Nașterea acestei instituții răspundea unei necesități sociale datorită urgenței cercetărilor și soluțiilor ce se cereau luate în timp scurt. S-au desfășurat un important număr de campanii monografice la Belin, Sârbova, Pojejena, Ohaba-Bistra, plasa Bozovici, Naidăș.

Preluarea modelului școlii de la București

Modelul școlii sociologice de la București a inspirat crearea institutului din părțile vestice nu numai structural și metodologic. Bănățenii au optat și ei pentru cercetarea monografică ce devenise metoda școlii de la București. Metoda monografică li s-a părut bănățenilor cea mai potrivită pentru a diagnostica descrie și analiza diferite aspecte ale socio-umanului. Cercetarea concretă a fost adaptată specificului rural, prin îmbinarea abordărilor cantitative cu cele calitative, subsumate toate monografismului. Obiectivele generale de cercetare au depășit faza de problemă devenind fenomen, au fost însoțite de obiective specifice, prin chestiuni legate de minorități, stratificare socială, mobilitate teritorială, aplicarea reformei agrare. Cercetările s-au efectuat în cadrul delimitat al satului, astfel că studiul centrat pe o problemă s-a corelat cu abordarea sistemică a comunității rurale. În 1938 perspectiva este modificată și satul este plasat în cadrul unei zone. Se dezvoltă acum campanii pe văi și depresiuni, (ex. Valea Almăjului). Schimbarea s-a manifestat și la nivelul metodelor de cercetare. Acesta rămâne în continuare o

Particularitățile cercetării bănățene

¹⁰ Carmen Albert, *Cercetarea monografică în Banat, (1859-1948)*, Reșița, 2002.

Caracterul inter-disciplinar al cercetării din Banat

problemă, iar materialele rezultate sunt utile și astăzi cercetătorului deoarece oferă informații complexe de istorie locală, antropologie, etnografie, geografie umană, statistică.

Banatul constituia în sine un caz ce se preta la o asemenea cercetare deoarece oferea un evantai de probleme care stimulau cercetarea. Spațiul bănățean prezenta toate formele de relief, o evoluție istorică deosebită, situat într-o zonă frontalieră, cu o dezvoltare industrială, coexistența unor minorități, etc. Toate reclamau un tip de cercetare obligatoriu interdisciplinară. Caracterul multidisciplinar al cercetărilor este evidențiat de structura institutului cu secțiuni legate de economie, finanțe, tehnică, agricultură, politică socială, cultural-artistică, urbanism, administrație. Iar echipele de cercetare urmează firesc această structură funcțională. Metodologia a fost preluată de la Institutul social Român din București. Schema concepută de Gusti de inventariere a proceselor și fenomenelor, facilita cercetarea interdisciplinară de la constatări până la concluzii. Toate acestea au condus în plan practic realizarea a două monografii exhaustive ale localităților Belinț și Sârbova, care reprezintă în plan teoretic rezultatul cercetărilor. Fiecare monografie conține pe lângă rapoartele fiecărei secții, o sinteză sociologică. Rezultatele cercetărilor institutului s-au materializat așadar în lucrări de specialitate, monografii și studii științifice, cu valabilitate științifică și astăzi. Obiectivul final al Institutului Social Român condus de D. Gusti, a fost o „sociologie a națiunii” și un atlas sociologic al României, Institutul Social Banat-Crișana s-a orientat spre un proiect regional Monografia graniței bănățene, din nefericire nerealizat. Dar lucrurile erau destul de avansate la desființarea institutului și materialul deosebit de bogat publicat sau inedit poate servi astăzi ca o sursă de o extraordinară bogăție pentru cercetarea de istorie locală și regională contemporană.¹¹

Alte cercetări monografice

Alături și cu siguranță stimulate de activitatea ISBC s-a desfășurat și alte cercetări monografice în spațiul Banatului, cu un puternic accent pus pe o perspectivă istorică. După unire lipsea o istorie românească a zonei. Istoriile maghiare sau austriece prezentau dintr-o perspectivă univocă istoria provinciei, iar românii nu erau foarte prezenți în aceste istorii. Modelul studiului monografic aplicat asupra unei provincii precum Banatul, este ilustrat de monografia lui Pesty Frigyes, dedicată acestei provincii. După el în spațiul românesc două încercări monografice cu caracter istoriografic sunt de amintit. Monografia Banatului de I. Lotreanu, apărută la Timișoara la 1935, și cea a lui Al. Moisi, Monografia Clisurii, Oravița, 1938, o monografie zonală ce are în atenția satele din Clisura Dunării. Calitatea lor nu atinge nivelul unui studiu științific, dar adună la-olaltă și prelucrează o cantitate imensă de material edit și inedit. Nivelul se explică datorită lipsei unui mediu universitar în zonă. Cercetările sunt însă stimulate de două direcții și motivații. O direcție instituționalizată în jurul Muzeului Banatului, și a centrelor ecleziastice de la Timișoara și Caransebeș. Ea a încercat să confere un caracter organizat și sistematic cercetărilor, preocupările lor tinzând spre marea sinteză regională.

¹¹ Carmen Albert, *Cercetarea monografică*, p. 168-172.

O a doua tendință este cea care aparținea cercurilor de intelectuali ai satelor, preoți, învățători, profesori, pasionați de studiul istoriei locului și convingși de utilitatea unei asemenea întreprinderi.

Ca atare avem de-a face cu o serie de inițiative, de valoare inegală, dar importante deoarece pun probleme de o deosebită importanță nu numai pentru istoria zonei ci pentru perspectivele teoretice și metodologice a monografiei locale sau regionale. Unele dintre ele se vădese apoi și foarte moderne, deoarece practică ceea ce astăzi se cheamă istorie recentă, istorie imediată, iar ca metodă chestionarul și interviul. Prima inițiativă îi aparține lui Nicolae Ilieșiu. El este autorul unei vaste anchete istorice realizate în 1934 la nivelul întregii provincii Bănățene, cu scopul de a „prezenta în lumina adevărului Banatul în anul 1918.” Este vorba așadar de o întreprindere de istorie recentă, realizată metodologic cu instrumentele genului. Chestionarul aplicat prin intermediul primăriilor cu-prinde 14 întrebări cu privire la evenimentele anului 1918. Metodologic este un progres important, iar sub aspectul conținutului informațiile obținute conțin date și fapte istorice, mentalități și atitudini. Alături de întrebări care vizează evenimentul central, anul 1918, alte întrebări ce vizează istoricul comunei și viața națională, culturală și economică a populației înainte de 1918, oferă un importat material istoric. Ancheta a cuprins cele trei județe Bănățene, Caraș, Severin și Timiș-Totontal. În anul 1935-1938 autorul relansează din nou întrebările, de această dată datele obținute fiind mult mai bogate. Lucrarea nu s-a finalizat, dar autorul a reușit să sistematizeze o cantitate imensă de informații cu privire la multe din comunele bănățene.

**“Analele
Banatului”**

O a doua mare inițiativă de monografie istorică a Banatului aparține lui Ioachim Miloia, directorul Muzeului Banatului și intenționa pe aceiași direcție să realizeze refacerea „trecutului istoric al Banatului”. Si Miloia lansează un chestionar prin intermediul primăriilor și parohiilor bănățene. El a fost și publicat în revista Analele Banatului, și cuprindea 43 de întrebări, grupate pe 8 secțiuni. Acestea vizează probleme ca: comuna, biserica, școala, asociații culturale și reuniuni de cântări, antichități, etnografie, ilustrații, completări. Si această inițiativă a rămas nefinalizată, dar datele adunate prin metoda chestionarul constituie o sursă inestimabilă pentru istoria Banatului. Unele răspunsuri sunt atât de complexe încât oferă schițe monografice de mare valoare, precum cele din Vărădia sau Satchinez.

**Activitatea
Mitropoliei
Banatului**

În paralel cu ancheta muzeului Banatului, Mitropolia Banatului declanșează și ea o anchetă monografică. Aceasta se desfășoară sub conducerea lui Gh. Cotoșman, profesor de teologie. Cercetarea se adresează mediului ecleziastic, prin distribuirea în 1944 a unui chestionar adresat preoților. Scopul era realizarea unei istorii a fiecărei parohii și apoi o istorie a mitropoliei Banatului. Chestionarul conține 47 de întrebări. Autorul revine apoi pe parcursul anilor până în 1950 cu precizări și explicații cu privire la completarea chestionarului. Chestionarul este unul complex și întrebările puse solicită răspunsuri în domeniul istoriei, culturii, etnografiei sociologiei rurale, etc. Multe din răspunsurile date sub forma monografiilor de localități și parohii au venit din 1944 până după 1950.

Din nefericire cele trei inițiative nu au fost finalizate, dar se cuvine remarcată modernitatea demersului lor, metoda chestionarului, avangardistă la vremea respectivă și redescoperită târziu de adepții istoriei recente, ca și cantitatea de surse și informații istorice obținute pe această cale, care rămân surse importante pentru istoricii de astăzi.

Rezultate ale cercetării

Un alt rezultat al acestor preocupări monografice se materializează într-un număr important de monografii sătești. Ele sunt fie rezultatul unor acțiuni individuale ale autorilor lor, fie stimulate de preocupările amintite. *Monografia comunei Răcăjdia* de la anul 1777-1922, Oravița, 1933 de Emilian Novacoviciu. Structurată pe 18 capitole monografia redă într-o manieră descriptivă detaliată tot ce autorul consideră important. Trecutul istoric, etimologia numelui, cadrul geografic, aspecte de viață economică, populație, viața religioasă și culturală, etc. Autorul folosește alături de protocoale bisericești, informații diverse obținute prin anchete orale.

Monografia comunei Ciclova-Montană, de preotul Vasile Murgu este de dimensiuni mai reduse, ce cuprinde aceleași teme.

Gheorghe Cotoșman este și el alături de marea inițiativă monografică a Mitropoliei Banatului, a trei monografii rurale, dedicate Comloșului, Sâmbniculul-Mare și Nerău. Monografiile întocmite de Gh. Cotoșman se remarcă printr-o informație bogată, prin folosirea surselor cantitative, printr-o analiză sistematică făcută tuturor aspectelor studiate.

Toate aceste monografii realizează o grilă de lectură care privește aspectele esențiale ale unei localități: localizare, mediu ambiant, repere istorice, economie rurală, populație, habitat, instituții, spiritualitate, viață cotidiană, întrunind caracteristicile unei monografii istorice.

 Test de autoevaluare 2.2.

2.2.1. Enumerați specialitățile care constituiau grupul de teren în tradiția școlii sociologice de la București. Folosiți spațiul de mai jos pentru formularea răspunsului.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Răspunsul poate fi consultat la pagina 14

2.4. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 2

2.1.1. Noile evoluții în câmpul istoriografic, reevaluarea scrierilor istorice anterioare, accentuarea caracterului interdisciplinar, accentul pus pe istoria cotidiană și pe istoria orală, relația cu alte științe sociale.

2.1.2. Privilegierea interacțiunilor dintre indivizi, viața cotidiană oferă o mai bună imagine a vieții oamenilor, caracterul mai obiectiv al acestui tip de cercetare, favorizarea istoriei orale și a celei locale.

2.2.1. Echipe: cosmologică, biologică, istorică, psihologică, economică, spirituală, etico-juridică, politico-administrativă, echipa de unități, relații și procese sociale.

Lucrare de verificare 2

Pe baza textului de mai sus și al bibliografiei, alcătuiți un eseu structurat în care să comparați metodele istorice tradiționale cu cele din zona istoriei locale. Punctele de atins sunt următoarele: metodele tradiționale ale cercetării istorice, cauzele apariției noilor metodologii, istoricul istoriei orale și a istoriei locale, principii și metode ale acestora, rezultate.

Instrucțiuni privind testul de evaluare:

- a. dacă este posibil, tehnoredactat, Arial 12, 1,5 rânduri, max. 5 pagini
- b. se trimite prin poștă tutorelui.
- c. se folosește în primul rând cursul dar pentru obținerea unui punctaj ridicat este necesară parcurgerea bibliografiei indicate.

Criteriile de evaluare sunt:

- claritatea exprimării și absența formulărilor nesigure,
- șirul logic al argumentelor,
- identificarea elementelor de conținut solicitate,
- utilizarea bibliografiei precizate

2.5. Bibliografie

- Joel Guibert, Guy Jumel, *La socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002.
- Gerard Noiriel, *Qu'est-ce que l'histoire contemporaine ?*, Paris, Hachette, 1998.
- Clifort Geertz, *Savoir local, savoir global*, Paris, PuF, 1986.
- Franco Ferrarotti, *Histoire et histoire de vies. La méthode autobiographique en sciences sociales*, Paris, 1990.
- David K. Dunaway, Willa Baum, *Oral History*, 1987.
- Paul Thompson, *The voice of the Past. Oral History*, Oxford University Press, 1988.
- Carmen Albert, *Cercetarea monografică în Banat, (1859-1948)*, Reșița, 2002.
- Traian Herseni, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940.
- Institutul de Științe Sociale al României, 25 de ani de publicații, 1919-1944, București, 1944.
- Larionescu A. (coordonator), *Școala sociologică de la București. Tradiție și actualitate*, Editura Metropol, București, 1996.
- Dimitrie Gusti, *La Monographie et l'Action Monographique en Roumanie*, Paris, 1935.
- Dimitrie Gusti, *Un sistem de cercetări sociologice la teren*, în Traian Herseni, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940.
- A. Negru, *Din istoria cercetării sociale românești. Institutul Social Banat-Crișana*, Cluj-Napoca, 1999.
- Henri H. Stahl, *Tehnica monografiei sociologice*, București, Editura Institutului social roman, 1934.
- Henri H. Stahl, *Teoria monografiei sociologice*, cu un studiu introductiv, Sociologia monografică, știință a realității sociale de Dimitrie Gusti, București, 1934.
- Henri H. Stahl, *Monografia unui sat. Cum se alcătuieste spre folosul căminului cultural*, Cu o prefață de Dimitrie Gusti, București, Fundația culturală regală "Principele Carol", București, 1939.
- Mircea Vulcănescu, *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, București, Editura Eminescu, 1998.

Unitatea de învățare Nr. 3

PROBLEME ȘI SURSE ALE ISTORIEI LOCALE/REGIONALE

Cuprins

3.1. Obiective.....	23
3.2. Problemele istoriei locale și ale istoriei regionale.....	23
3.3. Sursele istoriei locale/regionale.....	34
3.4. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 3...	40
3.5. Bibliografie.....	41

3.1. Obiective

- familiarizarea cursanților cu evoluția istoriei locale, cu principalele repere ale acestei evoluții;
- familiarizarea cu principalele instrumente de lucru folosite în acest câmp istoriografic;
- dezvoltarea competențelor legate de utilizarea principalelor categorii de surse în cadrul istoriei locale/regionale

3.2. Problemele istoriei locale și ale istoriei regionale

Istoria locală Așa cum am constatat, istoria locală a fost considerată multă vreme un gen minor al istoriografiei, lăsată în seama erudiților amatori sau a profesorilor care doresc să-și achite obligațiile științifice, considerate multă vreme îndoielnice, pentru a-și valida vagi competențe științifice și a asuma un nou grad didactic. Uzața comună este aceea de a transfera genul de cercetare monografică pe seama dascălilor care se perfecționează și care din lipsă de ceva mai bun aleg în ultimă instanță să realizeze monografia localității din care vin. Abia ultimul deceniu vine cu o producție mai semnificativă, dar nici ea suficientă, în care din aproape în aproape un loc important este ocupat de monografia unei localități, producție istoriografică care ar putea răspunde exact exigențelor genului monografic tipic și reprezentativ istoriei locale. Lucrurile n-au stat însă întotdeauna așa, cunoscut fiind faptul că deja din secolul al XIX-lea s-a născut preocupări consistente de cercetări monografice, disputate de istorici, geografi și mai ales de către sociologi.

Importanța istoriei locale

Dar la o privire mai de aproape putem constata că lucrurile nu stau deloc așa, și că istoria locală ocupă și merită să ocupe un loc important printre genurile istoriografice cultivate de istoria mare, de istoria academică și savantă deopotrivă. Ea are o veche tradiție istoriografică, de la cronicile tradiționale care prezentau istoria unui loc sau a unui eveniment, până la însemnări de tip cronică ce povesteau istoria unei localități, genul a fost foarte răspândit și cultivat de istoriografiile tradiționale. Istoriografia

pozitivistă din secolul al XIX-lea, care a codificat regulile și metodele cercetării istorice spre a-i conferi un statut științific indiscutabil, al lăsat la o parte aceste cercetări, mai mult, le-au lăsat pe seama societăților savante, a erudiților locali sau amatorilor și culegătorilor de fapte istorice mărunte și povestioare anecdotice. Evoluțiile istoriografilor în secolul XX, mai ales în cea de-a doua jumătate a sa, care pun în cauză marile tendințe istoriografice au restituit în unele istoriografii rolul monografiei locale, locul acestei istorii mărunte dar nu semnificative și minore, ci dimpotrivă, demnă de tot interesul istoricului de meserie

Istoria locală în câmpul științelor istorice

Studiile de istorie locală, asimilate abordărilor monografice se sprijină pe investigații aprofundate, la scară mică și au o tradiție relativ importantă. Există astăzi un număr însemnat de studii monografice sătești sau comunale, ca și numeroase studii monografice dedicate orașelor sau unor probleme restrânse ca monografiile de parohii, monografiile ale unor ocupații și meșteșuguri, etc. Astăzi, genul tinde să se relanseze cu studiile ce țin de microistoria italiană sau cu alltagsgeschichte germană. Cadrul local, ca suport esențial al vieții cotidiene, sunt privilegiate tot mai mult de către istorici și analiza conduce spre rolul structurilor și spre rolului actorilor sociali locali. Punând accent pe autonomia indivizilor și pe relațiile dintre ei, noile tendințe ale istoriei sociale sunt în legătură cu anumite perspective sociologice.

Studiul intensiv, circumscris unui teritoriu dezvăluie o cultură a identității locale fondată pe mobilizare politică, organizare agricolă și industrială, rețele de sociabilitate, politici culturale comune, etc. Baza fundamentală a unui asemenea demers restitativ este că apartenența comună participă la definirea socială a indivizilor, aceștia adoptând cel puțin o parte din stilul de viață al acestei zone rezidențiale.

Studiul monografic

Studiul monografic local oferă avantajul unei poziții concrete și descriptive, zona circumscrisă cercetării poate fi studiată precis și exhaustiv, în singularitatea sa. Dar aceste atuuri ale cercetării monografice nu sunt ferite de pericole. Uneori cercetătorul se poate atașa de detalii ne semnificative, poate supralicita rolul unor elite locale, poate impune o definire arbitrară și ne-istorică teritoriului studiat. Dar defectul major este generalizarea rezultatelor. Trebuie apoi evitat ca cercetarea locală să nu devină o cercetare definitivă și cu o structură înghețată, cu principii imuabile și rubrici sistematice: religiosul, politicul, rudenia, economicul, culturalul, și mai ales studiul să nu fie transformat într-un standard imuabil.

Analiza precedentelor susține ideea că din nefericire, datorită autorilor și pregătirii lor științifice precare, studiile locale au o valoare științifică mai redusă în profitul erudiției și a unui număr de date adunate uneori fără metodă. Câteva din pericolele care pândesc asemenea întreprinderi sunt locul prea mare acordat personalităților ridicate din localitate, familiilor notabile, periodizarea schematică, lipsa atenției acordate structurilor sociale, locul prea mare rezervat toponimiei, aparat critic limitat, referințe bibliografice incomplete, interpretări câteodată exagerate.

Studiul localului printr-o observație plină și limitată are la dispoziția proceduri și metode adecvate. Despuieră arhivelor, exploatarea întregii documentații, observarea modului de viață, anchete statistice restrânse,

culegerea unor experiențe și opinii locale, facilitează de asemenea familiarizarea istoricului cu experiențele și reprezentările legate de viața cotidiană, precum munca, educația, alimentația, loisirul. Plecând de la aceste domenii și sprijinit pe un cadru teoretic și metodologic cercetătorul poate pune în lumină logica proprie localului, restituie și evidențiază mutațiile, având avantajul de a el raporta la un spațiu bine definit. Cu condiția să fie bine făcut, un studiu monografic poate avea o valoare mai generală. Comparatismul este mereu necesar atunci când realizăm studii locale. Nu-i vorba de a juxtapune cercetări din același domeniu, ci de a avea în vedere compararea rezultatelor obținute.

Monografii locale

*** Județele și orașele României în cifre și fapte. Vol. I., Județele României., Coordonatori: Octav Cosmâncă, Mircea Preda, Ana-Sofia David, Maria Filip, Coord. București, 1994, 647 p.

*** Județul Neamț. Autori: Adrian Alin Gheorghe, Gheorghe Dumitroia, Viorica Gheorghe Fărțală, Cuvânt înainte de Ioan Onisei, Piatra Neamț, Ed. Panteon, 1995, 260 p.

Kiss, Botond, Cartea Deltei. Monografie. Odorheiul Secuiesc, Ed. Fundației Aves, 1997, 268 p.

*** Monografia județului Teleorman, Autori: Stan V. Cristu, Ecaterina Tântăreanu, Ion Moraru, Titus Barabaș, Gheorghe Cristea, Alexandria, 1998, 464 p.

Munteanu, Ioan, Timiș. Monografie. Timișoara, Ed. Marineasa, 1998, 364 p.

*** Alba Iulia, orașul-istorie, orașul monumentelor, Alba Iulia, s.n., 1998, 80 p.

*** Arad. Monografia orașului de la începuturi până la 1989, Coordonatori: Ion Văraru, Pascu Hurezan, Mihai Popovici, Redactori: Peter Hügel, Pascu Hurezan, Mircea Barbu, prefața de Nicolae Edroiu, Arad, Ed. Nigredo, 1999, 459 p.

Artimon, Alexandru, Mitrea Ioan, Bacău, reședința voievodală. Studiu monografic, Bacău, Muzeul Județean de Istorie Iulian Antonescu, 1996, 100 p.

Harda, Vasile, Monografia comunei Baia de Arieș - Alba, Prefață: Gheorghe Iancu, Coordonator: Cornelia Mariano, Giurgiu, Cluj-Napoca, 1995, 280 p.

Giucă, Constanța, Băicoi 400. Monografia., Băicoi, s.n., 1997, 160 p.

*** Istoria Bârladului. Vol. I-II, Îngrijire și coordonare: Oltea Rășcanu-Grămăticu, Bârlad, 1998, 436 p.

Boldureanu, Ioan, Viorel, Beregsău Mare. Monografie., Timișoara, Ed. Mirton, 1996, 140 p.

Hera-Bucur, Ion C., Monografia comunei Berevoiești-Muncel., București, Ed. Tehnică, 1996, 382 p.

*** Cuprins de necuprins... monografia istorică a satului Breznea., Coordonatori: Liviu Borcea, Ioan Țepelea, Oradea, Ed. Cogito, 1998, 272 p.

Petrescu, Lucian P., Istoria Blajului și marea sa importanță în istoria neamului românesc., Iași, Ed. Dosoftei, 1997, 371 p.

Udrescu, Grigore, Udrescu, Maria Gr., Monografia comunei Bogați., Pitești, Ed. Didactica Nova, 1995, 95 p.

Ciubotariu, Ștefan, Monografia orașului Botoșani., Botoșani, Ed. Axa, 1997, 397 p.

- *** Brașov 1900. Coordonatori: Elisabeta Marian, Mihai Icomir, Textul explicativ al imaginilor: Gernot Nussbacher, Brașov, Ed. Schei, 1996, 210 p.
- Manea, Anton, Brăscă 150 gudi. Monografia. Brăscă 150 de ani. Monografia. Timișoara, Ed. Helicon, 1997, 238 p.
- Harhoiu, Dana, *București, un oraș între Orient și Occident. Monografie.*, București, Ed. Simetria, 1997, 136 p.
- Leahu, Gheorghe, *Bucureștiul dispărut (monografie)*, București, Ed. Arta Grafică, 1995, 192 p.
- Ioniță, Vasile C., *Monografia localității Călnic*, Reșița, Ed. Timpul, 1997, 160 p.
- *** *Câmpia Turzii. Studiu monografic. Partea I.*, s. I., Societatea Culturală "Câmpia Turzii - 775", 1994, 170 p.
- Răuțescu, Ioan, *Câmpulung Mușcel. Monografie istorică.*, Brașov, Ed. Aldus, 1996, 78 p.
- *** *Chișinăul în 1941*, Ediție îngrijită de Dinu Poștarescu, Chișinău, Ed. Museum, 1996, 78 p.
- Fărcaș, Gavril, *Chiuiești, monografie istorică.*, Prefață de Ioan Chindriș, Cluj-Napoca, Ed. Risoprint, 1997, 270 p.
- *** *Cluj-Napoca, inima Transilvaniei. Monografie.*, Cluj-Napoca, Ed. Studia, 1997, 220 p.
- Lăpușan, Aurelia, Lăpușan, Ștefan, *Constanța. orașului, Vol. I., 1878-1940*, Constanța, Ed. Muntenia, 1997, 459 p.
- Moisescu, Nicolae, *Curtea de Argeș. Monografie.*, Curtea de Argeș, s. n., 1998, 143 p.
- Gherasim, Alecu, *Memoria satului Dersca.*, Botoșani, Ed. Axa, 1998, 120 p.
- Tomani, Dumitru, *Făget. Monografie istorică.*, Lugoj, Ed. Dacia Euripa Nova, 1999, 379 p.
- Paragină, Virgil, *Focșani, 450 de ani (1546-1996)*, s. I., s.n., 1996, 224 p.
- Ionete, Liviu, *Fumureni de pe Valea Manulei. Memoria.*, Râmnicu Vâlcea, Ed. Couyhys, 1998, 350 p.
- *** *Galați. Monografie - album.* Concepție: Dan Basarab, Simion Mărculescu, Galați, Ed. Alma Galați, 1997, 47 p.
- Păltânea, Paul, *Istoria orașului Galați de la începuturi până la 1918. Vol. I-II.*, Galați, Ed. Porto-Franco, 1995, 388, 400 p.
- *** *Monografia comunei Jilavele (Ialomița).* Autori: Sorin Geacu, Constantin, Matei, Ion Alexandru, Victor Simion, Nicolae Uzună, Ploiești, Ed. Prahova, 1997, 239 p.
- Dobra, Nicolae, *Ocna Mureș. Monografie.*, Alba-Iulia, s.n., 1996, 112 p.
- Faur, Viorel, *Un plan al monografiei municipiului Oradea, în CTC., (Cele Trei Crișuri. Oradea)*, 1994, 5, nr. 5-6, p. 3.
- Lungu, Dumitru A., *Monografia comunei Oteșani*, jud. Vâlcea, s.l., s.n., 1997, 209 p.
- Brad, Traian, Rațiu, Ioan, Orian, Titu, *Pănade 700 de ani.*, Cluj-Napoca, Astra Despărțământul "Timotei Cipariu", Blaj, 1999, 376 p.
- Vânătoru Mariana P., Vânătoru Marian, *Monografia comunei Peretu, județul Teleorman.*, Peretu, s.n., 1997, 347 p.
- Marinică, Gheorghe, *Ploiești, 1597-1997. Patru secole de istorie. Cronologie.*, Ploiești, Ed. Salt, 1997, 127 p.
- Lupea, Cornel, *Racovița. Monografia unei străvechi așezări sibiene.*, Sibiu, Ed. Tribuna, 1995, 335 p.

- Gheorghina, Titi Mihail, *Imagini cu parfum de epocă din Râmnicu de altădată.*, Râmnicu Vâlcea, s.n., 1993, 219 p.
- Mateescu, Constantin, *Râmnicul de odinioară*, București, Ed. Almarom, 1993, 219 p.
- Jurma, Gheorghe, *Reșița. Monografie.*, Reșița, Ed. timpul, 1996, 80 p.
- *** *Rodna, paginii de monografie.*, Autori: Emil Bălăi, Mircea Mureșanu, Timișoara, Ed. Ando-Tours, 1996, 160 p.
- Bota, Ioan M., *Rona de Jos - Maramureș. Schiță monografică.*, în *MVIM. (Maramureș, vatră de istorie milenară. Cluj-Napoca.)*, 1998, 4, p. 491-512.
- Vlad, Eugen, Ovidiu, *Roșiorii de Vede. Paginii monografice.*, Alexandria, Ed. Teleormanul Liber, 1994, 224 p.
- Opriș, Ilarian Gh., *Sângeorgiu de Mureș. Însemnări monografice.*, Târgu-Mureș, 1996, 128 p.
- *** *Sebeșul, în imagini de epocă.* Redactori și prefața de Dorin Ovidiu și Gheorghe Maniu, Alba Iulia, s.n., 1998, 79 p.
- Plăcintă, Vasile, *Slobozia Mare prin fereastra istoriei. Monografie.*, Galați, Ed. Geneva, 1996, 336 p.
- Voștinaru, Teodor, *Monografia comunei Șiria.*, Arad, Fundația Culturală "Ioan Slavici", 1996, 186 p.
- Damian, Ioan, *Monografia orașului Târnăveni.*, Cluj, Ed. Risoprint, 1996, 354 p.
- Ardelean, Ioan, *Orașul Teiuș. Schiță monografică.*, Alba Iulia, Ed. Altip, 1994, 62 p.
- Matei, Constantin, Buleandră, *Monografia municipiului Urziceni.*, Cuvânt înainte de Constantin Țoiu, Ediție îngrijită de Alexandru Buleandră, Urziceni, s.n., 1996, 330 p.
- Arion Gheorghe, *Monografia satului Vidrei, județul Tudova, Vaslui.*, Constanța, Ed. Mondograf, 1994, 93 p.
- Marinescu, Aurel, Sergiu, *Mă aplec peste ani, peste o lume care a fost... nu mai este și nu va mai fi niciodată. O monografie sentimentală o orașului Zimnicea.*, București, Ed. Vreamea, 1998, 368 p.

Monografii locale

- Alzner Konrad, *Erinnerungen an Sächsisch-Regen* [Amintiri din Reghinul Săsesc], Schwanenstadt, 1977.
- Antal András, Nagy László, *Ákosfalva 500 éve történeteiből* [500 ani din istoria satului Acățari], Marosvásárhely, Impress, 1997
- Barabási László, *Balánbánya története* [Istoria orașului Bălan], Csíkszereda, Alutus, 1996.
- Binder Pál, *A bodolai (Béldi) uradalom történet* [Istoria domeniului Budila], Szecseleváros, 1994.
- Bohn Hans, Huss Georg, Willwerth Hans, *Kleinsanktpeter – Totina: 1843 – 1993: ein Heimatbuch zum Lesen, Schanen und Erinnen* [], Kleinsanktpeter-Totina, 1992.
- Imreh István, Pataki József, *Kászonszéki krónika: 1650 – 1750* [Cronica scaunului Casin: 1650 - 1750], Bukarest: Kriterion, Budapest: Európa, 1992.
- Jakab Csaba, Márton László Attila, Mihály János, Dávid Gyula, *Farkaslaka múltja és jelene* [Trecutul și prezentul comunei Lupeni], Kolozsvár, Kalota, 2000.
- Jakab Elek, *Kolozsvár története* [Istoria Clujului], vol. I-III, 1870-1888 (plus trei volume de documente).

Magyari András, *Gyergyóalfalu a történelem sodrában* [Joseni în vârtejul istoriei], Csíkszereda, Pallas-Akadémia, 1997.

Musnai László, *Teke monográfiája* [Monografia localității Teaca], Kolozsvár, 1999.

Orbán Balázs, *Torda és környéke* [Turda și împrejurimile lui], Budapeșt, 1889.

Orbán János, *Székelykeresztúr története* [Istoria orașului Cristuru-Secuiesc], Kolozsvár, 1943.

Pál-Antal Sándor, Szabó Miklós, *Buzásbesenyő* [Valea Izvoarelor], [s. l.], [s. n.], 1995.

Pál-Antal Sándor, Balázs Dénes, Miklós Márton, Ördögh Imre, *Csíkmadaras: egy felcsíki falu hét évszázada* [Mădărași-Ciuc: șapte secole din istoria unui sat din Ciuc], Marosvásárhely, Mentor, 1996.

Palkó Attila, *Magyaró: egy felső-marosmenti falu évszázadai* [Alunăș. Secole de istorie din viața unui sat de pe Mureș], Bukarest, Kriterion, 1995.

Perger, Johann N, *Monographie der Königlichen Freistadt Temesvár. Monografia Orașului Liber Crăiesc Timișoara*. Prefață de Eleonora Pascu. Postfață și note de Ioan Hațegan, Timișoara, Amarcord, 1995.

Philippi Maja, *Kronstadt: historische Betrachtungen über eine Stadt in Siebenbürgen: Aufsätze und Vorträge* [Brașov: cercetări istorice asupra unui oraș din Transilvania. Studii și prezentări], Bukarest: Kriterion, Heidelberg: Arbeitskreis für Siebenbürgisch Landeskunde, 1996.

Somogy Gyula (ed.), *Arad vármegye és Arad szabad királyi város monographiája* [Monografia comitatului Arad și al orașului liber regesc Arad], vol. I-III, 1905-1913.

Szabó T. Attila, *Kolozsvár települése a XIX. század végéig* [Clujul până la sfârșitul secolului al XIX-lea], Kolozsvár, 1946.

Torpai Imre, *Bólya monográfiája* [Monografia localității Buia], Marosvásárhely, Impress, 1998.

Tóth Miklós, *Szilágyosomlyó* [Șimleul Silvaniei], Kolozsvár, A. C. Pallas, 1994.

Vági Gábor, *Mezőhegyes*, Budapeșt, Századvég, 1994.

Istoria regională

Abordarea istoriei regionale are o tradiție îndelungată. Înainte de a avea istorii ale României sau ale românilor, am avut și avem în continuare istoria Moldovei, istoria Țării Românești, Istoria Transilvaniei, ca și istorii ale Dobrogei, istorii ale Banatului sau Istoriei ale Bucovinei. Înainte ca tendințele istoriei unice și unitare a poporului român să încerce să șteargă identitățile regionale, acestea au fost evident bine valorizate. În timp ce în alte istoriografii, istoria regională s-a constituit ca un gen specific, la noi, în ciuda faptului că s-a făcut o istorie regională, demersul nu a fost deloc teoretizat datorită faptului că istoria trebuia să aspire la sinteza, obligatoriu națională.

Istoria regională în istoriografia românească

În Franța unde istoria regională sub forma anchetei monografice are o foarte interesantă tradiție, impulsul spre o abordare monografică vine dinspre geografia umană și dinspre școala monografică a lui Vidal de la Blache. Astfel în studiile monografice ale provinciilor franceze din perioada interbelică.

După război, prin anii 60 problematica studiilor monografice se reia. Trei au

fost în mare rațiunile acestor studii. Necesitatea restrângerii în spațiu a câmpului de studiu, mai ales atunci când el se dorea realizat în durată lungă, sau când dorea să îmbrățișeze o problematică care să implice toate aspectele activităților umane, urmează apoi descentralizarea și creșterea interesului pentru istoria locului, ca și nașterea unor sensibilități regionaliste, reacție la centralism și omogenizare. Evident că regiunile care de-a lungul istoriei au constituit o unitate politică sau administrativă, cu o identitate proprie se pretează foarte bine la o asemenea abordare, fie și prin faptul, deloc neglijabil că și sursele arhivistice sunt păstrate, uneori împreună în arhivele locale sau regionale.

Erau apoi teritorii românești cu o fizionomie specifică care nu făceau parte din statul român, care au fost pierdute, și care se pretau tocmai din acest punct de vedere la o cercetare monografică. Aceste tendințe s-au manifestat cu predilecție după 1990, când odată cu căderea comunismului, politica de omogenizare a dispărut, iar spiritul regional s-a redescoperit pe sine și o întreață tradiție regionalistă. În spațiul istoriografiei românești, cei care au reluat primii tradiția au fost bănățenii, suspecțai chiar și de tendințe separatiste, ceea ce ni se pare cu siguranță excesiv. Oricum însă, comunitățile regionale au început să-și revendice și să-și redescopere specificul local, specificul regional, și să dea la o parte complexe.

Antecedentele românești ale istoriei regionale

În cazul tuturor provinciilor istorice românești istoria promovată cu începere din secolul al XIX-lea a fost cu predilecție o istorie provincială, care a oscilat mereu între regional, provincial și național, într-o viziune provincială, care restituia reverberațiile unor fapte istorice naționale la nivel local, și deseori una etnocentrică. Dacă luăm exemplul Transilvaniei și Banatului vom constata că români, maghiari, sași și șvabi au cultivat istoria acestor provincii ca expresia a unor ideologii provinciale, transilvanism, bănățenism, ideologie întemeiată pe o mentalitate definită în opoziție cu statul național maghiar în perioada interbelică apoi, istoricii maghiari au dezvoltat tematica de istorie a Transilvaniei ca expresie a unui curent cultural transilvanismul, reflectând tendințele de autonomie și ca replică la tezele oficiale ale istoriografiei române.¹

Istoria regională în timpul regimului comunist și după 1989

Regimul comunist a îngustat marja de manevră a istoriei regionale, încorsetând-o în canoane ideologice, subsumate tezei istoriei unice și unitare a poporului român. Ca atare bilanțul istoriei locale și regionale este firav pentru anii comunismului, și deși titlurile nu lipsesc, ele nu depășesc un anumit localism, suferă din lipsă de metodă. Mai mult, în bibliografia istorică (vezi volumele), la capitolul de istorie locală sunt plasate contribuții și opere considerate minore și abia demne de interesul marilor spirite.

După 1989 peisajul s-a modificat iar atitudinea față de istoria regională au cunoscut un interes relativ din partea cercetătorilor. Căderea comunismului, desființarea controlului ideologic, spargerea frontului istoriografic au

¹ Nicolae Bocșan, Stelian Mândruț, *Istoria regională între anii 1970-1995. Cazul Transilvaniei și Banatului*, în, *Transilvanica*, I, 1, 1999, p. 7-8.

favorizat restaurarea istoriei provinciale ca un domeniu important dar încă nu suficient valorizat al cercetării. Contactele cu istoriografiile occidentale, dar și un interes local au făcut să crească interesul pentru istoria regiunilor și provinciilor, ca și pentru istoria locală.

Evoluții recente

Un fapt de o deosebită importanță în relansarea studiilor de istorie locală și regională a fost apariția, organizarea sau reorganizarea unui nou cadru instituțional prin universități regionale, care au abordat cu predilecție problematice istoriografice specifice. Se adaugă apoi, reorganizarea vechilor institute și instituții de cercetare precum Academia română, muzeele județene și regionale (deși unele dintre ele se numesc naționale), arhivele, asociațiile profesionale. Noile centre academice apărute în cadrul unor regiuni istorice cu o conștiință de sine foarte puternică au contribuit de asemenea la aceasta. Timișoara, Oradea, Alba Iulia, Sibiu, Suceava, Craiova, Târgoviște, Galați sau Constanța, prin școlile lor istorice, promovează direct sau indirect studii de istorie regională sau locală.

Muzeele județene, după restructurarea lor au devenit prin excelență centre de studiere a istoriei locale și regionale, în relație directă cu autoritățile locale, prefecturi, primării, care vădesc un interes tot mai puternic pentru punerea în valoare a vestigiilor trecute și pentru restaurarea și reinvestirea istoriei locului lor, în constituirea unei identități puternice și a unei conștiințe de sine pe măsură. Nu-i lipsit de interes să semnalăm din acest punct de vedere comanda socială a acestor autorități pentru monografiile marilor orașe, vezi Oradea, Arad, Cluj, sau pentru monografiile istorice a unor localități rurale, care pun în valoare tocmai zestrea istorică a unui trecut în mare parte rău cunoscut sau chiar necunoscut.

Monografii regionale

Județul Alba. Monografie. Coordonatori: Ioana Mocean, Ioan Cenar. Au colaborat: Gheorghe Anghel, Ioan Bălgrădean, Aurel Băruță etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 252 p. Morariu, Tiberiu, Octavian, Maier, *Județul Alba (Monografie)*, București, Ed. Acad., 1980, 183 p. □ *Județul Arad. Monografie.* Colectivul de elaborare: Ardelean Aurel, Hegyi Tiberiu, Lăzărescu Dan... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1979, 273 p. □ *Județul Argeș. Monografie.* Colectiv de autori: Constantin Alexandrescu, Ion Anton, Ion Băcanu, București, Ed. Sport-Turism, 1980, 212 p. □ *Județul Bacău. Monografie.* Au colaborat: Stelian Nănianu, Nicolae Barabaș, Ioan Mitrea... etc., Coordonator: Pintilie Rusu, București, Ed. Sport-Turism, 1980, 280 p. □ Ionescu, Clopatra, *Comuna Bărbulețu, jud. Dâmbovița. Monografie*, Târgoviște, 1982, 147 p. □ *Județul Bihor. Monografie.* Colectiv de colaboratori: O. Abrudan, P. Alecu, Al. Andrițoiu... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1979, 280 p. □ *Județul Bistrița-Năsăud. Monografie.* Autori: Virgil Anca, Ioan Anuță, Simion Ardelean... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1979, 240 p. *Județul Botoșani. Monografie.* Coordonator: Andrei Cardaș, Autori: Ana Adochiței, Vasile Bânzar, București, Ed. Sport-Turism, 1980, 280 p. □ *Județul Brașov. Monografie.* Colectiv de elaborare: Ștefan A. Bănanu, Mihai Bără, Valentin Bodea... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1981, 344 p. □ *Județul Brăila. Monografie.* Coordonator: Valeriu Stoiu, Autori: Florian Atanasiu, Silviu Berian, Valeria Constantin... etc., București,

Ed. Sport-Turism, 1980, 363 p. □ *Județul Caraș-Severin. Monografie.* Autori: Antonescu Șerban, Balintoni Petru, Balu Ion... etc., Coordonator: Jurjica Timotei, București, Ed. Sport-Turism, 1981, 340 p. □ *Județul Cluj. Monografie.* Colectivul de coordonare: Aurel Negucioiu, Pompiliu Teodor, Nicolae Edroiu, București, Ed. Sport-Turism, 1980, 304 p. □ *Județul Constanța. Monografie.* Colectivul de autori: Gheorghe Andronic, Elisabeta Antonescu, Nicolae Apostol... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 244 p. □ *Județul Constanța. Monografie.* Colectiv de colaboratori: Ion Adam, Nicolae Bădescu, Constantin Băleanu... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 232 p. □ *Județul Covasna. Monografie.* Coordonatori: Stanca Constantin, Ráduly Gitta, Popină Gheorghe, Deac Marius, Autori: Algasovschi Alexandru, Calameți Teodor, Kisgyörgy Zoltán... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 228 p. □ *Județul Dâmbovița. Monografie.* Colectivul de coordonare: Florea Ristache, Gică Chiru, Marian Ilescu, Colectiv de elaborare: Constantin Albu, Ion Bucur, Ion Călinescu... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 140 p. □ *Județul Dolj. Monografie.* Colectiv de autori: Constantin Bărbăciosu, Jeni Brandt, Dan Budică... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1981, 311 p. □ *Județul Galați. Monografie.* Elaboratori: A. Anghel, D. Apostol, C. Bălan... etc., Coordonare: Ioan Brezeanu, București, Ed. Sport-Turism, 1980, 280 p. □ *Județul Harghita. Monografie.* Autori: Zoltán Makfalvi, Ladislau Vofkori, Iosif Csernátoni... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1979, 252 p. □ *Județul Hunedoara. Monografie.* Colectiv de elaborare: Ioan Mârza, Petre Stoican, Zevedei Ștef... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 264 p. □ *Județul Ialomița. Monografie.* Colectivul de autori: Gheorghe Glodeanu, Laurențiu Dumitru, Gheorghe Antonescu... etc., Coordonatori: Ion Botan, Gheorghe Bălan, Dumitru Dumitriu, București, Ed. Sport-Turism, 1980, 271 p. □ *Județul Iași. Monografie.* Volumul I., Autori: C. Cihodaru, V. Cristian, M. Dinu, V. Neamțu, M. Petrescu-Dâmboviță, Gh. Platon, D. Rusu, M. Timofte. Redactori responsabili: Constantin Cihodaru, Gheorghe Platon. Cuvânt înainte de Eugen Nechifor, Introducere de C. Cihodaru, Gh. Platon, Iași, Ed. Junimea, 1980, 676 p. □ *Județul Maramureș. Monografie.* Colectivul de coordonare: Retegan Ioan, Bandula Octavian, Grigorescu Mihai... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 191 p. □ *Județul Mehedinți. Monografie.* Colectivul de autori: Elena Catrina, Nicolae Chiprovici, Pavel Ciobanu... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1981, 279 p. □ *Județul Mureș. Monografie.* Autori: Aurel Lupu, Olivia Marcu, Grigore Ploeșteanu... etc., București, Ed. Sport-Turism, 1980, 299 p.

**Monografii
regionale
(comitate)**

Alsófehér vármegye monografiája [Monografia comitatului Alba de Jos], vol. I-III, Nagyenyed, 1896-1901.

Bélay Vilmos, *Máramaros megye társadalma és nemzetiségei. A megye betelepülésétől a XVIII. század elejéig* [Societatea și naționalitățile județului Maramureș. De la popularea județului până la începutul sec. al XVII-lea], Budapest, 1943.

Das Burzenland. Städte, Dörfer, Kirchenbürger [Țara Bârsei. Orașe, sate, biserici fortificate] Einführung: Hans Bergel. Nachwort: Heinrich Lamping. Herausgeber und Texte: Martin Rill, München, Wort und Welt, 1999.

Endes Miklós, *Csík-, Gyergyó-, Kászón-székek (Csík megye) földjének és népének története 1918-ig* [Istoria scaunelor Ciuc, Giurgiu și Casin și a populației lor până la 1918], [s. l.], [s. n.], 1938 (reprint: Budapest,

Akadémia kiadó, 1994).

Jakab Elek, Szádeczky Lajos, *Udvarhely vármegye története, a legrégibb időtől 1849-ig* [Istoria comitatului Odorhei din cele mai vechi timpuri până la 1849], Budapest, 1901.

Hodor Károly, *Doboka vármegye természeti és polgári esmértetése* [Prezentarea comitatului Dăbâca din punct de vedere natural/geografic și civil], Kolozsvár, 1837.

Iczkovits Emma, *Az erdélyi Fehér megye a középkorban* [Comitatul transilvănean Alba în evul mediu], Budapest, 1939

Kádár József (ed.), *Szolnok-Dobokavármegye monographiája* [Monografia comitatului Solnoc-Dăbâca], vol. I-VI, Dés, 1901-1905.

Maksa Ferenc, *A középkori Szatmár megye* [Comitatul medieval al Sătmarului], Budapest, 1940.

Mezősi Károly, *Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében (1692)* [Comitatul Bihor în timpul încetării dominației turcești, 1692], Budapest, Magyar Történettudományi Intézet, 1943.

Orbán Balázs, *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismereti szempontból* [Descrierea Secuimii din punct de vedere istoric, arheologic, geografic și civil], vol. I-VI, Pest, 1868-1873.

Ortvay Tivadar, *Temesvármegye és Temesváros története, a legrégibb időktől a jelenkorig* [Istoria comitatului Timiș și al Timișoarei din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre], vol. I-IV, Pozsony, 1896.

Pesty Frigyes, *A Szörényi Bánság és Szörény vármegye története* [Istoria Banatului Severin și al comitatului Severin], vol. I-III, Budapest, 1877-1878.

Petri Mór, *Szilágy vármegye monographiája* [Monografia comitatului Sălaj], vol. I-VI, 1901-1904.

Somogy Gyula (ed.), *Arad vármegye és Arad szabad királyi város monographiája* [Monografia comitatului Arad și al orașului liber regesc Arad], vol. I-III, 1905-1913.

Szilágyi István (ed.), *Máramaros vármegye egyetemes leírása* [Descrierea comitatului Maramureș], Budapest, 1876.

Szirmai Szirmay Antal, *Szathmár vármegye fekvése, története és polgári esmérete* [Așezarea, istoria și prezentarea civilă al comitatului Sătmar], vol. I-II, Buda, 1809-1810.

Contradicțiile din perioada regimului comunist

Este aproape un lucru paradoxal să constatăm că exact în perioada comunistă când au pornit publicarea marilor colecții documentare *Documente pentru istoria poporului român*, și *Documenta Romaniae Historiae*, colecțiile au fost organizate în consens cu entitățile istorice regionale, primele trei serii A,B,C, privind cele trei mari regiuni ale României, Moldova, Tara Românească, Transilvania, și abia al patrulea D, avea în vedere relațiile dintre acestea. Apoi Institutele de cercetare ale Academiei române, au cultivat direct sau indirect o istorie regională, deoarece chiar așa sunt structurate în teritoriu, București, Cluj, Iași, etc.,

Cu siguranță astăzi suntem în interiorul unui proces în desfășurare, și tocmai de aceea nu-i putem prinde și defini foarte bine contururile, care va reuși și redefini la modul normal o relație de subsidiaritate între aceste genuri istoriografice care au fiecare rolul și importanța lor, istoria locală, istoria regională, istoria națională, ca să nu mai vorbim de încadrarea acesteia din urmă în studii zonale sau europene.

Istoria regională în Transilvania Reluând o mai veche tradiție interbelică, s-au reînstituționalizat centre și publicații prin excelență regionale, precum *Centrul de Studii transilvane* de la Cluj, cu rol de cercetare și promovare a istoriei Transilvaniei, Banatului și părților vestice, cu revista *Transylvanian Review*, care are în vedere studii complexe, studii multiculturală, interferențe culturale, interetnice și interconfesionale, etc.

Tot o formă de instituționalizare a istoriei locale/regionale reprezintă și asociațiile culturale și profesionale create după 1989, precum *Asociația Istoricilor din Transilvania și Banat*, *Erdely Museum*, *Arbeitskreis für Siebengurggische Landeskunde*. Ele dezvoltă programe diferite ca scop și ideologie.

Asociații dedicate istoriei regionale

Asociația istoricilor din Transilvania și Banat s-a constituit pentru a reînnoi discursul și metodologia de cercetare atât la nivelul cercetării, cât și al învățământului istoriei, pentru a apropia istoria savantă, istoria mare academică de profesorii din învățământul preuniversitar, difuzând în acest mediu rezultatul unor noi cercetări.

Erdely Museum, ca asociație a intelectualilor maghiari din Transilvania, reorganizată după 1989 a formulat un program științific și cultural menit să evidențieze individualitatea și tradițiile culturale ale comunității maghiare, în care cercetarea istorică are o pondere deosebită. Prin forța împrejurărilor, istoria practică este cea locală și regională.

Arbeitskreis für Siebengurggische Landeskunde, este filiala din România a instituției cu același nume din Germania, dezvoltă un program similar pentru comunitatea sașilor din Transilvania, cultivând istoria și tradițiile culturale.

Se adaugă apoi revistele de istorie ale muzeelor, care au o importantă tradiție, care au supraviețuit în epoca comunistă, de bine de rău, dar care s-au relansat în ultimii ani cu cercetări de mare interes. Diversificarea instituțională a fost însoțită de un efort editorial notabil, de o multiplicare a centrelor care publică, cu o frecvență sporită, istorie locală și regională.

Test de autoevaluare 3.1.

3.1.1. Prezentați într-un eseu scurt (maximum o jumătate de pagină) contribuția pe care o poate aduce istoria regională la cercetarea istorică. Anexați răspunsul dumneavoastră la lucrarea de verificare pe care o veți înmâna tutorelui.

3.3. Sursele istoriei locale/regionale

Materialele pentru istoria locală

Cercetarea surselor este pentru istoric activitatea care ia cel mai mult timp. Din epoca școlii metodice, din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea noțiunea de sursă istorică s-a lărgit deosebit. Arhivele rămân, evident una din cele mai importante surse, dar lor li se alătură presa, literatura, fotografia, urme arheologice, și chiar filmul. Astăzi surse care altădată nu păreau deloc a avea legătură cu istoria au devenit privilegiate pentru reconstruirea istoriei. Istoricii au privilegiat mereu sursele scrise, iar bogăția acestora oferă senzația că ele sunt suficiente pentru a face să se mulțumească cu un singur fel de surse. În realitate, impresia că putem atinge un anumit nivel de exhaustivitate plecând de la un corpus de surse limitat și puțin diversificat este cel mai adesea înșelătoare. Pentru a cuprinde fenomenele sociale și practicile individuale, este nevoie de utilizarea unor surse variate și complementare, care să se verifice unele prin altele.

Problematika surselor în cerceta-rea de istorie regională

Istoricul timpului prezent sau cel care se ocupă de istorie recentă și orală dispune de materiale foarte variate și inepuizabile practic. Constatăm că pentru trecutul imediat sursele se multiplică inexorabil. Acesta este un avantaj extraordinar față de istoricii altor epoci care nu dispun de o asemenea bogăție de surse. Dar aici intervine un alt inconvenient acela al cantității surselor, masa enormă de documente îl pune în dificultate. Evident că fiecare anchetă trimite la, și impune tipurile de surse specifice, unele se dovedesc mai generoase, altele dimpotrivă, nu aduc prea multe informații la tema cercetată. De-a lungul ultimelor decenii, a avut loc o modificare a perspectivei asupra noțiunii de sursă istorică, astfel că totul devine sursă, în funcție de tema cercetată. După modificarea modului de lectură a surselor, istoricii colaborează mai bine cu sociologii împrumutând metode și proceduri științifice ale acestora, folosindu-le însă în sensul disciplinei istorice. În ultima vreme chiar și în interiorul disciplinelor sociale a avut loc o deplasare de la cantitativ la calitativ, de la social spre individual, de la morfologic spre simbolic, iar numeroase surse ce păreau la un moment dat discreditate pentru istoric au revenit în atenția acestuia. Aproape că nu mai există o delimitare foarte clară între anumite metode ale istoricului și cele folosite de sociolog, psihologul social, antropolog. Problema care uneori îi diferențiază este perspectiva din care le analizează și interpretează. În timp ce sociologul pune accentul pe continuități și pe aspectele repetitive ale vieții cotidiene, locuire, familie alimentație, istoricul este mai degrabă sensibil la eveniment și la a pune în evidență rupturile.

Sursele scrise și literare

Pentru istoric, utilizarea biografiilor, jurnalelor intime documente epistolare și analiza textelor care produc literatură sunt materiale și instrumente de înțelegere. Medievalității și antichității folosesc tot ce poate fi folosit datorită lipsei altora. Istoricii moderniști și contemporaniști, sunt tentați datorită bogăției altor surse, să eludeze asemenea documente dar și pentru ei acestea se dovedesc prețioase atunci când fac obiectul unei abordări metodice.

Reținerea istoricilor față de mărturiile orale, raportate la autobiografia, îi miră pe cercetătorii din științele sociale. Dar, de fapt mărturii scrise și mărturii orale sunt în egală măsură impregnate de subiectivitate deoarece în ambele cazuri este vorba de aceeași narațiune a unui martor.

Autobiografiile sunt importante prin limpezirile pe care le aduc asupra formelor tipice de comportament, dar ilustrează nu caracteristicile unei persoane, ci cele ale unui grup social. Prudența istoricilor față de mărturia orală și cea scrisă nu rezultă din gradul de subiectivitate ci din condițiile de obținere a informației, acele puse în fapt de cercetător. În cazul mărturiei scrise, intenția naratorului nu are nici un raport cu cercetarea realizată, dar în cazul mărturiei orale se stabilește un contract între cercetător și martor, făcând din acesta un partener al cercetătorului. Anchetatorul solicită astfel memoria martorului. Așadar mărturia orală este o sursă provocată.

Mărturiile scrise au un statut privilegiat pentru istorici. Ele evidențiază moduri de gândire, strategii de acțiune, sisteme de raționalitate, exprimate într-o altă epocă, și permit analize istorice a practicilor sociale și a fenomenelor de sociabilitate. Dincolo de faptele descrise, mărturia scrisă relevă prin chiar natura discursului, evenimentele utile înțelegerii reprezentărilor.

Tipurile de surse scrise

Sursele scrise pot fi diferențiate și clasificate prin originea lor. În primul rând sursele juridice și administrative, cele care emană de la instituții sau indivizi. Sunt apoi sursele care emană de la instituțiile private. Sunt apoi bogatele arhive notariale, contracte, testamente donații, inventare, acte de vânzare-cumpărare. Urmează documentele personale, biografii, corespondențe, documente subiective utile pentru abordarea reprezentărilor, mentalităților și imaginarului social. Autobiografiile, jurnalele, documentele epistolare, oferă un număr mare de informații asupra evenimentelor trăite de martori, evenimente politice, sociale, dar și evenimente locale și fapte mărunte din cotidian. Aceste surse permit să analizăm reacțiile individuale la conjunctura momentului. Ele facilitează de asemenea înțelegerea strategiilor personale sau familiale.

Operele literare imprimate fac obiectul unei duble abordări. Prima perspectivă este centrată pe aspectul descriptiv al textului, opera are valoare documentară. Oferă date despre societate și despre modurile de viață. Dar într-o operă literară identificăm și viziunea subiectivă a autorului, fantezmele și obsesiile sale. Din acest punct de vedere istoricul are date despre autor, originea sa, mediul social, universul său cultural. Cea de-a doua perspectivă este mai complexă și necesită o bună cultură literară. Istoricul se interesează de raporturile dintre operele literare cu lumea socială evitând capcanele anacronismului.

Presa oficială și ziarele prin analiza faptelor de actualitate sau a faptelor de societate furnizează informații care se pretează la folosire de către istoric, cu condiția ca acesta să știe mereu că informația de presă nu este o simplă traducere a faptelor, ci o mediere.

Sursele arhivistice

Sursele arhivistice au și ele o mare importanță pentru istoric. Arhivarea documentelor ține de reguli precise de clasare și de punere în valoare. Consultarea lor este supusă unei reglementări câteodată constrângătoare. Misiunea esențială a serviciului de arhive este salvagardarea și protecției patrimoniului arhivistic. Sursele arhivistice sunt multiple și variate. Pe plan tipologic există în istorie mai multe categorii de documente.

Această ierarhizare a surselor este în metodologia istorică o necesitate.

1. sursele primare, compuse din documente brute, adică neinterpretate, scrisori, documente administrative de uz intern, registre de conturi, documente personale.

2. surse secundare, construite cu plecare de la sursele primare și destinate a fi difuzate, rapoarte, recenzii, jurnale interne.

3. surse terțiare care se sprijină pe sursele secundare pentru a informa sau comenta o situație, articole de presă, studii documentare, note de prezentare. Fiecare tip de surse are funcția sa proprie. Dar utilizarea surselor de arhivă nu rezolvă toate problemele istoricului. Anumite serii de arhive lipsesc și sunt lacunare. Documentul de arhivă este rezultatul unui dublu triaj. Înainte de toate cel al contemporanilor care i-au atribuit o anumită valoare, afectivă sau informativă. Apoi este alegerea arhivistului de a nu conserva numai cele care sunt demne de interes, de a intra în patrimoniul arhivistic. Protecția persoanelor de prescripții de timp, pu-ne limite temporale pentru utilizarea anumitor surse de arhivă. De obicei trei decenii, dar anumite arhive judiciare 50 sau chiar mai mulți ani.

Sursele statistice

Documentele statistice sunt de asemenea foarte utile pentru orice tip de istorie, cu atât mai mult pentru istoria locală. Apoi orice studiu de istorie socială are obligatoriu o bază cantitativă. Cantitativul a căpătat o valoare deosebită, nu numai în cadrul studiilor de istorie economică și socială, dar și în domenii mai sofisticate precum istoria mentalităților și imaginarului. Abordările cantitative ridică ca orice fel de abordări științifice câteva probleme istoricului. Astăzi asistăm cu redescoperirea evenimentului și cu microanalizele la un vag regres al cantitativului, dar folosirea tehnicilor de cuantificare și imperativele obiectivării statistice nu au fost date total la o parte. Mai mult, banalizarea informaticii și simplificarea programelor de calculator fac din acesta un instrument util pentru istoric.

Clasarea și trierea informatizată a datelor fac parte astăzi din meseria de istoric. Opoziția dintre cantitativ și calitativ nu are alt sens decât acela al unor dificultăți inegale în construirea unor indicatori asupra cărora să putem face comparații pertinente. În fond nu sursele seriale sau cantitative sunt cele care pun probleme, ci mai degrabă modul în care acestea sunt utilizate. Sursele statistice pot lua forme diverse de prezentare, grafice, histograme, hărți de repartiție, diagrame cumulative. Aceste date cantitative au apărut dintr-un vast dispozitiv administrativ ce privește aspecte demografice, economice, sociale, și culturale. Indiferent cum le folosim datele statistice oferă cercetătorului o informație apreciabilă ca punct de plecare în construirea unei problematice istorice. Evident, și aici se impune folosirea lor cu metodă și spirit critic, ca în cazul tuturor categoriilor de surse. O altă manieră de a folosi sursele statistice este să

aplicăm un tratament statistic surselor seriale, adică ansamblului de documente care au un caracter repetitiv, fișe de indivizi, liste de nume, piese contabile, registre de stare civilă, documente administrative. O asemenea abordare se apropie de maniera în care lucrează sociologii. Istoricul pune documentelor un ansamblu de întrebări la care acestea sunt susceptibile să răspundă. Sarcina este de a construi indicatori în stare să aducă răspunsuri la întrebările puse, și să compare între ele faptele examinate.

Astfel avute în vedere sursele statistice conduc istoricul pe teritoriul sociologului, adică cel al practicilor sociale concrete, și-l pun să folosească concepte și tehnici ale acestei științe.

**Sursele
iconografice și
materiale**

Sursele iconografice, picturi, desene, gravuri, fotografii, fac obiectul unei practici istoriografice specifice, istoria artei. Ambiția istoriei de artă este de a nu se limita doar la perspectiva istorică, ci și din perspectiva unei sociologii, psihologii, estetici sau antropologii a artei. În afară de propriile lui instrumente metodologice, istoricul poate împrumuta istoricului de artă anumite instrumente cu privire la înțelegerea și interpretarea operei de artă. Integrate metodei istorice ele contribuie la îmbogățirea surselor documentare a istoriei sociale. Trebuie spus că valoarea unui document iconografic ține de informația pe care o aduce asupra percepției autorului plasat într-un context cultural precis. Studiul unei creații artistice trebuie făcut prin comparație cu alte realizări ale autorului sau școlii din care vine, într-un dute vino între operă și contextul social. Modul de gândire și maniera de a vedea lumea caracteristică epocii în care a trăit artistul sunt absolut obligatorii. Chiar dacă istoricii au anumite rețineri și ezitări cu privire la folosirea documentelor iconografice, rolul acestora este complementar, fără a fi secundar oricărei restituiri istoriografice.

Există și o altă categorie de surse, de obicei rău sau deloc folosite de istorici, obiectele document. Istoria agrară, istoria habitatului nu se pot concepe fără datele oferite de arheologie sau de etnografie. Locul documentului obiect în istorie a crescut datorită influenței considerabile a celorlalte științe sociale, antropologie culturală, etnologie, sociologie. Mai ales muzeele locale și regionale conservă o bogăție de obiecte care vin din trecut, ce se pot constitui în surse de primă mână pentru orice problematică de istorie locală sau regională. Înainte de toate obiectul oferă informații prin natura, proveniența, procedeele de fabricare. El oferă apoi informații prin destinația sa. Nu putem face istoria alimentației spre exemplu fără a folosi instrumentele bucătăriei sau ustensilele de la masă.²

Sursele orale

Culegerea datelor orale trece prin interviul de cercetare a cărui utilitate pentru studiul perioadelor recente nu mai trebuie demonstrată. Cunoașterea faptelor istorice se găsește fortificată și istoricul care le utilizează posedă un avantaj asupra celor ce nu recurg la ele. Altfel spus, utilizarea surselor orale, este justificată prin nevoia de a limpezi, datorită mărturiilor, zonele rămase în umbră prin sursele clasice, se dovedește indispensabil deoarece ele permit să luăm în considerare

² Joel Guibert, Guy Jumel, *La Socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002, p.25-34.

elementele determinante a experiențelor individuale, de a privilegia experiența actorilor reconstruind în jurul lor contextul care-i dau sens și formă.

Interviul care-l practică istoricii seamănă cu cel practicat de adepții celorlalte științe sociale. Metodele de culegere a mărturiilor orale au fost larg experimentate și practicate de marea majoritate a cercetătorilor. Chiar dacă analogiile sunt mari, există și diferențe. Acestea rezultă din conceperea interviului de cercetare cu finalitate istorică prin raport cu celelalte feluri de interviuri.

Dacă de obicei în celelalte științe sociale, accentul cade în general pe reprezentarea individului interogată, asupra viziunii sale despre lume, intențiile, credințele sau practicile sale, în istorie, interviul este centrat pe derularea evenimentelor trăite de martor. Reprezentările sale nu sunt totuși neglijate, nici statutul teoretic al evenimentului. Pentru istoric cele două dimensiuni, sincronice și diacronice ale evenimentului trebuie luate în considerare. Evenimentul poate fi avut în vedere fie ca revelatorul unui temen profund, la un moment dat, fie ca elementul unui lanț causal. Primele întrebări pe care le pune istoricul atunci când își realizează ghidul de interviu sunt următoarele:

Care sunt evenimentele trăite de martor?

Ce limpezire aduce martorul asupra cunoștințelor actuale despre trecut?

Cum au reacționat actorii?

Dincolo de regulile clasice ale interviului în științele sociale, reguli specifice există pentru interviul de tip istoric.

Regulile istoriei orale

Prima regulă privește pregătirea cadrului de referință desemnat de termenul ghidul de interviu. Înainte de a permite anchetatorului să verifice că povestirea nu este în total dezacord cu faptele stabilite, punerea la punct a ghidului trebuie să se sprijine pe o bază documentară solidă, arhive publice și private. Documentele prezente cu ocazia interviului sau intervențiile orale ale anchetatorului vor avea ca efect stimularea memoriei naratorului.

A doua regulă privește utilizarea unui carnet de interviuri în care sunt precizate punctele esențiale care vor permite să facă comparabile toate sursele orale: orientarea interviului și marile linii ale problematicii. Sunt notate mai ales derularea ședințelor și aspecte relaționale precizând contextul schimbului.

O parte a ghidului este conceput pentru a aduce răspunsuri deoarece prima ambiție este de a completa cunoașterea evenimentelor evidențiate din alte surse, de a identifica în mărturii informații de natură istorică și a le verifica temporalitatea.

Un alt obiectiv este de a analiza manierele de a acționa apoi de a sesiza cum acestea se înscriu în logicile sociale.

Ultima sarcină constă prin intermediul expresiilor martorului, atitudinile și acțiunile, să repereze constrângerile exercitate la nivel local pe urmă de a realiza contextul în care s-au relevat raționalități individuale.

Nivelurile de lectură

În interviu, fie el direcționat sau nu, memoria celui anchetat selecționează faptele și discursul se organizează mai întâi în funcție de elemente semnificative pentru el, de reprezentarea sa despre trecut,

---

despre ceea ce el a trăit și pe urmă de strategia sa de expunere față cu anchetatorul. Lectura unui asemenea discurs se face la două niveluri, cel al conținutului și cel al retoricii.

Pe plan temporal, narațiunea faptelor se situează în timp scurt, cel de care vorbea Fernand Braudel, în viziunea sa tripartită a timpului, calificat de evenimential, cel care ritmează viața cotidiană oamenilor și că uitarea alterează foarte repede. Este convenabil de a obiectiva narațiunea. Aceasta implică verificarea conformității interpretărilor martorului cu faptele prezentate de alte surse. Aceasta implică necesitatea de a data faptele cu precizie.

Discursul naratorului este impregnat de subiectivitate. Este vorba de o interpretare a evenimentelor trecute condiționate. Un interviu, cu același narator, în alte locuri și timpuri ar putea pentru aceleași fapte, conduce la interpretări diferite, subiectivitatea surselor orale nu trebuie percepută ca un caracter obliterated dar ca o informare asupra naratorului și viziunea sa asupra lucrului.

Narațiunea are de asemenea urmele fenomenului înscris în durată lungă, fenomene vechi și structuri mentale moștenite din trecut. Amintiri individuale, amintiri comune, tradiții. Ele sunt prezente în mărturie și este vorba de a parcurge multiple straturi temporale pentru a le repera. Dificultatea majoră este aceea de a furniza explicații generale cu plecare de la analiza contextuală, a singularului. Comparatismul poate ajuta.

Sursele orale nu se limitează deloc la interviu și nu numai arhivele publice posedă arhive orale. Acestea s-au multiplicat de la sfârșitul războiului datorită marilor instituții naționale, ministerele, întreprinderile private, etc.³

---

³ Joel Guibert, Guy Jumel, *La Socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002, p.21-24.

Test de autoevaluare 3.2.

3.2.1. Enumerați regulile istoriei orale. Folosiți spațiul de mai jos pentru a formula răspunsul.

.....
.....
.....
.....
.....

Răspunsul poate fi consultat la pagina 18

3.2.2. Considerați că istoria orală este obiectivă? Prezentați-vă punctul de vedere în cel mult cinci fraze. Folosiți spațiul de mai jos pentru a formula răspunsul.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.4. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 3

3.2.1. Pregătirea interviului prin consultarea documentară, utilizarea unui carnet pentru notarea cadrului interviului și a comunicării non-verbale, obiectivarea prezentării făcute de interviuat prin compararea cu sursele documentare.

Lucrarea de verificare 3

Pe baza textului de mai sus, alcătuiți un eseu liber cu privire la modul în care ați pregătit o anchetă de istorie orală în legătură cu anii '70. persoanele pe care le intervievați aveau la acea dată 50, respectiv 25 de ani.

Instrucțiuni privind testul de evaluare:

- dacă este posibil, tehnoredactat, Arial 12, 1,5 rânduri, max. 5 pagini
- se trimite prin poștă tutorelui.
- se folosește în primul rând cursul dar pentru obținerea unui punctaj ridicat este necesară parcurgerea bibliografiei indicate.

Criteriile de evaluare sunt:

- claritatea exprimării și absența formulărilor nesigure,
- șirul logic al argumentelor,
- identificarea elementelor de conținut solicitate,
- utilizarea bibliografiei precizate

3.5. Bibliografie

N. Adăniloaie, E. Preda, *Munca de cercetare în domeniul istoriei locale*, în Studii și articole de istorie”, 1962, nr. 4, pp. 19-36.

Măciu Mircea, *Cunoașterea monografică*, în “Academica”, 1993, 3, nr. 10, p. 14.

N. Bocșan, S. Mândruț, *Istoria regională între anii 1990-1995. Cazul Transilvaniei și al Banatului*, în “Transilvanica, 1999, 1, nr. 1, p. 7-41.

V. Leu, *Modernizare și imobilism. Sate și oameni din Banat la începutul secolului XX în documente memorialistice*, Reșița, Ed. Banatica, 1998.

D. Berindei, *Caracterul și tipologia lucrărilor științifice de istorie și structura lor*, în „Studii și Articole de Istorie”, 1972, nr. 18, pp. 89-94.

N. Edroiu, *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Cluj-Napoca, PUC, 1999, pp.451-460.

Andre Burguiere, *Dictionnaire des Sciences Historiques*, Paris, PUF, 1986.

Unitatea de învățare Nr. 4

METODOLOGIA ISTORIEI LOCALE/REGIONALE ȘI ORALE

Cuprins

4.1. Obiective.....	42
4.2. Istoria orală - probleme, metode și surse.....	42
4.3. Instrumente de lucru.....	49
4.4. Aspecte metodologice ale istoriei locale.....	56
4.5. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 4...	62
4.6. Bibliografie.....	62

4.1. Obiective

- familiarizarea cursanților cu problemele, metodele și sursele ce concurează pentru recuperarea, conservarea și prelucrarea datelor obținute de istoria orală;
- prezentare unei părți a inițiativelor de instituționalizare și organizare a cercetării lor de istorie orală din România;
- exersarea competențelor cursanților de formulare a etapelor unei cercetări de istorie locală/regională;
- formularea unor modele posibile de anchetă și un îndreptar necesar redactării unei cercetări monografice de istorie locală sau regională.

4.2. Istoria orală – probleme, metode și surse

Oral History - Istoria orală Aplecarea tot mai asiduă a istoricilor de meserie asupra trecutului recent, asupra a ceea ce se cheamă tot mai des istoria timpului prezent, în care o bună parte din sursele tradiționale, cele arhivistice nu sunt accesibile istoricului, impune obligatoriu apelul la o categorie de surse care sunt încă la îndemâna istoricului. Anume, sursele orale, sursele obținute prin chestionarea martorilor, a celor care au trăit sau chiar au participat la evenimentele istorice ce se cuvin a fi restituite.

Limitele istoriei orale Din nefericire, numele de istorie orală, cade destul de stângaci și impropriu. Este dificil de acceptat și ca istorie și ca orală. Fără îndoială că poveștile de vieți pot să ofere date interesante pentru reconstituirea memoriei unor grupuri care au lăsat puține urme scrise. Dar aceasta nu va fi deloc o altă istorie, care să conțină mai mult adevăr decât istoria clasică reconstituită de specialiști după reguli și metode clar stabilite. Chiar în ce privește biografia, ea nu este experiența trăită, transmisă direct, ci o cronică și pe cale de consecință, o construcție, dacă vrem o ficțiune în sens strict. Ca atare și ea trebuie supusă aceleiași operațiuni critice ca celelalte documente pe care le utilizează în mod curent istoricul. Iar ca discurs, prim excelență polisemic ea trebuie supusă ca orice alt text unor lecturi multiple.

Dimensiunea subiectivă a istoriei orale	Istoria orală apoi, nu ne oferă trăitul. Ea oferă o mărturie asupra unui grup la un moment dat. Arhivele orale ne pot oferi multe lucruri, dar ele nu sunt foarte fidele experiențelor trecute, ci doar la ceea ce-și amintesc despre acest trecut. Ele fac să apară nu neapărat o imposibilă istorie imediată opusă celei făcută de istorici, ci un nou obiect al cercetării. Ea permite să urmărim amestecurile, întâlnirile, rupturile între memoria individuală, memoria comună și memoria istorică, anume de a vedea din mers memoria la lucru. Ea ne invită să reperăm această acțiune a memoriei și să-i măsurăm efectele în sursele cale mai tradiționale pe care le exploatează istoricul. ¹
Definiția istoriei orale	Se înțelege prin istoria orală utilizarea sistematică a anchetei orale de către istorici. Primii care au folosit acest gen de surse au fost americanii, care au revalorizat acest gen de informații obținute prin anchetarea participanților, anume documentul oral. Dar în fapt, chiar de la începuturile sale istoria s-a bazat pe mărturiile participanților direcți la un eveniment istoric. Dar odată cu progresul alfabetizării și cu multiplicarea surselor scrise, mărturiile orale și-au pierdut interesul pentru istoric.
Originile domeniului	Istoria orală în sens modern debutează în anii 1930 în Statele Unite cu o mare anchetă asupra amintirilor foștilor sclavi, comandată de autoritățile federale. În 1948 a fost creat primul centru de istorie orală la Universitatea Columbia din New York. Prin anii 1970 istoricii canadieni, englezi, italieni au început să se intereseze sistematic de această tehnică, care se impune apoi peste tot în Europa occidentală. Există astăzi peste tot societăți și centre care se preocupă de mărturiile orale, și chiar prestigioase reuniuni internaționale au pus în dezbatere problemele, metodele istoriei orale.
Cauzele afirmării istoriei orale	Interesul pentru această categorie de surse, tocmai într-o societate în care scrisul este dominant se explică printr-un complex de factori, care țin de evoluțiile din cadrul societăților moderne și contemporane dar și datorită mutațiilor din câmpul disciplinei istorice. Mijloacele moderne de comunicație, multiplică contactele verbale și reduc comunicarea prin scrisori. Ca atare istoria orală încearcă să țină locul acestui fapt. Pe un alt plan, societățile contemporane încep să aibă nostalgia originilor.
	Noile teritorii ale istoricului oferă și ele multiple rațiuni de a apela la sursele orale. Este dificil de înțeles istoria vieții cotidiene fără anchete de teren. Mai ales că activitățile banale din cotidian n-au lăsat prea multe urme scrise. Apoi, istoria care s-a dorit tot mai antropologică a început să se inspire din metodele etnologilor care observă participând și care se informează realizând anchete orale.
	Prin intermediul istoriei orale au fost abordate cu predilecție aspectele cele mai banale ale vieții cotidiene, de la comportamentele familiale la gesturile meșterului artizan sau ale bucătăresei, trecând prin ritualuri, sărbători și rețele de sociabilitate. Dar chiar și în istoria cea mai clasică care este istoria politică interviul cu cutare personaj aduce o contribuție deosebită, care suplinește lacunele documentare sau oferă o altă perspectivă asupra unor aspecte disputate. Ancheta orală permite

¹ *Ibidem*, p. 125.

reconstituirea unui climat, limpezirea unei decizii și poate prezenta ceea ce nu se vede de obicei în prim planul scenei. Ea evidențiază o altă dimensiune, ca locul imaginarului în acțiunea oamenilor, rețelele paralele de putere, formele de rezistență, etc.

Cu toate acestea istoria orală nu ne dispensează de metodele validate ale criticii istorice. Ea presupune confruntarea cu documentele de arhivă scrise sau cu mărturiile altor participanți la același eveniment.²

O posibilă definiție de lucru

Ce înseamnă așadar istoria orală, dacă termenii de mărturii orale sau de arhive orale nu acoperă tot ceea ce fac și numesc istoricii americani, *Oral history*. Există câteva tipuri de activități cu statut științific diferit.

Culegerea de mărturii orale pe care o practică arhiviștii profesioniști, conservând și arhivând discursurile politice, povestirile de viață, autobiografiile oamenilor celebri sau de rând, cu același titlu ca și sursele scrise tradiționale. Radiourile și televiziunile conservă astăzi cantități imense de asemenea mărturii. Lucrul acesta îl fac oamenii de radio și televiziune, dar în America istoricii care se numesc istorici orali. Culegerea de interviuri, sau de mărturii orale, destinate a fi analizate și interpretate de specialiști din științele umane.

Dar recursul la mărturiile orale capătă un sens diferit în funcție de tradițiile intelectuale la care aparțin cei care le utilizează. Pentru etnologi acestea se constituie în material de bază. Sociologii au oscilat mereu între o abordare cantitativă, care-i conduce la măsurarea fenomenelor și una calitativă care este atentă să restituie destine individuale și cazurile particulare. Istoricii au folosit prima dată astfel de mărturii după 1918, iar prima lor tentație a fost aceea de a cuantifica și de a folosi modele matematice. În timpul din urmă se manifestă tendința de revenire la înțelegerea grupurilor mici datorită interviurilor profunde, pentru a reconstitui trăitul, atitudine mai apropiată de etnologi și care obligă la contacte directe cu populațiile studiate.

Relația istoriei orale cu alte direcții de cercetare

În cadrul istoriei are loc o schimbare de atitudine odată cu impunerea istoriei noi. Adepții acestui curent, mai aproape de științele umane și sociale, acceptă valoarea surselor orale, nu numai ca sursă de informare complementară prețioasă pentru istoria mentalităților sau a mediilor populare, ci și un mijloc specific de abordare pentru a pătrunde în interiorul unei culturi sau a unei forme de conștiință colectivă. Oricare ar fi însă diferitele puncte de vedere ale cercetătorilor, întreprinderea lor este aceeași, anume de a înțelege realitatea socială prin utilizarea printre altele a surselor orale. Îi putem numi istorici chiar dacă uneori formația lor și apartenența este cea de sociologi, etnologi, jurnaliști chiar. Prin ceea ce fac, ei joacă fie că vor, fie că nu, rolul de istorici.

Cel de-al treilea tip de acțiune este constituirea de arhive orale, care sunt mai mult decât simpla culegere de documente orale, pe care o practică ce mai mulți dintre istoricii americani, dar care nu se constituie obligatoriu în istorie orală, și nici chiar o istorie fondată pe mărturii orale. Aceste surse sunt constituite mai degrabă pentru istoricii viitorului.

---

² Philippe Joutard, *Histoire orale*, în *Dictionnaire des sciences historiques*, PUF, Paris, 1986, publicat sub direcția lui André Burguière, p.495-497.

Din punct de vedere metodologic stabilirea interlocutorilor și ierarhizarea lor fac parte din operațiunea istoriografică și restitativă. Ipostaza informatorilor, interlocutorilor de participanți direcți, de martori ai evenimentelor, de colaboratori sau de intermediari are un rol important pentru fiabilitatea informațiilor.

Istoria orală în spațiul istoriografiei românești

În spațiul istoriografiei românești cercetările de istorie orală au debutat imediat după căderea comunismului. Scăpată de corsajul ideologic, istoriografia s-a aplecat asupra unor probleme de istorie asupra cărora timp de o jumătate de secol planase tăcerea absolută și vinovată sau versiunea oficială. Ca atare, toate aspectele istoriei ultimilor 50 de ani au intrat în atenția istoricilor. Înainte de toate, istoria regimului comunist nu se putea face doar cu mărturiile oficiale, tot ce se păstrase în arhive, chiar dacă acestea se deschideau cu greu sau rămâneau încă închise, reflectau punctul de vedere al represiunii, deci o viziune dintr-o singură parte. Întreaga rezistență la comunism, și la colectivizare nu lăsase decât puține urme scrise. O anchetare a victimelor și a supraviețuitorilor era cu necesitate obligatorie. Din acest punct de vedere, istoricii au sesizat momentul și au început să ancheteze pe cei care au supraviețuit și au fost victimele represiunii. Luptători în munți împotriva comunismului, oameni politici arestați, țărani bănățeni deportați în Bărăgan,³ sași și șvabi deportați în Rusia,⁴ țărani rezistenți la colectivizare, etc., etc.⁵

Au fost apoi chestionați oameni politici care au jucat un rol important în diferitele faze ale instalării comunismului, care se aflaseră în miezul unor evenimente obscure, și a căror mărturie postumă putea să revizuiască viziunea încetățenită.⁶ A fost interviuat așadar, regele Mihai,⁷ Corneliu Coposu,⁸ Alexandru Bârlădeanu,⁹ dar și cutare sau cutare activist comunist.

Relația cu istoria recentă

Un alt domeniu în care mărturiile orale au fost foarte importante este istoria recentă, cu deosebire revoluția din 1989 și alte evenimente de istorie imediată asupra cărora planează foarte multe necunoscute, precum mineriadele, și despre care mărturiile oficiale tac.¹⁰ Din aproape în aproape s-au conturat cumva din mers, temele, problemele, preocupările și metodele acestei noi modalități de a face istoria. Reflecția metodologică a venit în paralel, impusă de necesitatea

³ Smaranda Vultur, *Istorie trăită - Istorie povestită. Deportarea în Bărăgan, 1951-1956*, Timișoara, Editura Amarcord, 1997.

⁴ Doru Radosav, *Donbas. O istorie deportată*, Ravensburg, 1994.

⁵ Vezi grupajul *Comunism și anticomunism, în Anuarul Institutului de Istorie Orală, Cluj-Napoca, III, 2002*, pp.161-337; și grupajele *Biserica și viață religioasă în comunism, Război și rezistență în memoria individuală, Memoria represiunii*, în AIO, IV, 2003, pp.39-264.

⁶ Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej, (1948-1965)*, București, Humanitas, 1998, 232 p.; *Revoluția ca eșec: elite și societate*, Iași, Polirom, 1996, 202 p.

⁷ Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, București, Humanitas, 432 p.

⁸ Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, București, Ed. Anastasia, 1993, 255 p. Marin Beșucă, *Ultimul interviu cu Corneliu Coposu*, I-II, Slatina, 1997-1998, 172 p, 144 p.; *Mărturisiri. Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, București, Humanitas, 1996, 217 p.

⁹ Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri*, București, 1997, 255p.; *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, 1995, 354 p.

¹⁰ Miodrag Milin, *Timișoara în revoluție și după*, Timișoara, 1997, 223 p.; *Timișoara în arhivele Europei libere. 17-20 decembrie 1989*, Coordonator Miodrag Milin, București, 1999, 310 p.

prelucrării materialului studiat, sau pe urmă, prin împrumuturi luate din alte istoriografii care practicauseră deja cu bune rezultate această modalitate de a face istoria.

Instituționalizarea istoriei orale în spațiul istoriografiei românești

Din aproape în aproape, istoria orală începe să se instituționalizeze prin apariția a importante centre, institute, inițiative și programe care să realizeze importante arhive orale. În mediile academice sau în mediile societății civile renăscută după căderea comunismului apar tot mai multe tendințe de instituționalizare a istoriei orale. Și aici, ezitățile persistă, mai întâi asupra numelui, istorie orală, istorie recentă, istorie imediată. După cercetătorii individuali, care au ales din proprie inițiativă metoda, urmează fenomenul instituționalizării și coagulării.

Dar fenomenul important constă în organizarea sistematică a cercetărilor. La Cluj, în cadrul Departamentului Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” ia ființă în 1997 Institutul de Istorie orală, condus de profesorul Doru Radosav, secondat de aproape de un Masterat de Istorie Orală.¹¹ La Timișoara în cadrul grupării A Treia Europă, profesoara Smaranda Vultur organizează și conduce, Grupul de Antropologie culturală și Istorie Orală, la București, se organizează cu sprijinul ambasadei Olandei la București, Institutul de Istorie recentă, care are relații strânse cu Facultatea de Științe Politice din Universitatea București. La Brașov de asemenea ființează un Centrul de cercetări similare. În cadrul Memorialului de la Sighet, alături de colectarea urmelor materiale ale represiunii comuniste, o importantă activitate constă în recuperarea și constituirea unei importante arhive orale.

Filmul contribuie și el la recuperarea acestei memorii, cel mai bun exemplu constituindu-l serialul *Memorialul durerii*, în care mărturiile orale sunt asociate celor vizuale, sporind valoarea acestui document inestimabil pentru memoria românească sub comunism.

Campanii de strângere a mărturiilor, lucrări de licență și masterat, simpozioane și sesiuni de comunicări științifice, apariția unor reviste și publicații periodice oferă deja un eșantion semnificativ al unei activități de recuperare a mărturiilor orale și de realizare a unei arhive orale dedicată istoriei recente a României și experiențelor traumatizate trăite în ultima jumătate a secolului XX.

Manifestări științifice ale Institutului de Istorie Orală a Universității Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Fenomenul rezistenței anticomuniste românești, Bistrița 14 iulie 1997 (Organizator: Muzeul Județean Bistrița)

Istoria orală în reconstituirea rezistenței anticomuniste din România, masă rotundă, Teregova, Caraș-Severin, 12 iulie 1998 (organizator Muzeul Banatului Montan din Reșița),

Interdisciplinaritatea în istoria contemporană, colocviu, Gurahonț, Arad, 22 iulie 1998, (organizator Muzeul de Istorie Arad).

Memorie.Comunicare.Identity, Colocviul internațional Timișoara, 8-11 octombrie 1998, Organizatori Fundația Soroș Pentru o Societate Deschisă)

Familie și societate, Zalău 20-21 noiembrie 1998, (organizator Inspectoratul pentru Cultură a județului Sălaj și Asociația Istoricilor din

---

¹¹ Vezi Cosmin Budeancă, *Institutul de Istorie orală din Cluj-Napoca 1997-2004*, în AIO, nr. 5, Cluj-Napoca, 2004, pp.12-28.

Principii metodologice pentru constituirea arhivelor orale	Transilvania și Banat). In istorie și în științele umane, o metodă se justifică prin rezultatele la care conduce. Apoi obiectul propriu fiecărei anchete impune propria sa metodă. Una din metodele de bază ale istoriei orale este <i>interviul</i> . Practica interviului a făcut obiectul unei numeroase literaturi din partea sociologilor, psihologilor, jurnaliștilor chiar.
Interviul	Modelele de istorie imediată sunt scrise în pasul evenimentelor, jurnale, cronici de război, memorialistică, reportaj. Cercetarea istorică orală se bazează în primul rând pe cercetare de teren și abia apoi pe o cercetare de bibliotecă. O parte importantă a valorii istoriei orale se află în contactul uman dintre cercetător și interlocutor și în abilitățile interpersonale care se acumulează în procesul interviului.
Interviul	Interviul formal este modalitatea fundamentală de colectare a surselor orale, interviul în care comentariile interlocutorului sunt înregistrate atent pe bandă de reportofon sau în carnetul de notițe. Această modalitate a interviului este preferabilă dacă subiectul cercetării aparține trecutului și se păstrează în memoria vie a interlocutorului. Ancheta orală este un procedeu de investigație științifică care folosește un proces de comunicare verbală pentru a culege informații în legătură cu un scop prestabilit.
Ancheta	Ancheta sub forma interviului este un proces de interacțiune între cercetător și interviuat. Ancheta orală impune câteva etape strategice. Cercetarea dinaintea interviului, interviul propriu zis, analiza interviului. Cercetarea precedentă interviului presupune decizia asupra subiectului, evaluarea cantității și calității surselor orale și documentare, elaborarea unui ghid de interviuri, localizarea în timp și spațiu a potențialilor intervievați.
Tipuri de întrebări	Ancheta orală încorporează o varietate de tipuri de întrebări: întrebarea închisă, în care alegerea și libertatea de exprimare a interlocutorului sunt reduse la minim, și se folosește atunci când se dorește obținerea unor răspunsuri exacte și care exclude narațiunea, întrebarea deschisă, caz în care interlocutorul are libertatea de a-și organiza răspunsul așa cum îl înțelege el, atât din punct de vedere al conținutului cât și a formei. Întrebarea signalectică cere informații scurte despre informator (data nașterii, stare civilă, profesie, etc), iar întrebarea de opinie, întrebarea performantă, care aparține cercetătorului care ajută interlocutorul să-și completeze amintirile cu date și fapte necomunicate la provocarea lansată prin întrebarea deschisă. ¹²
Obiectul interviului	Interviul nu este un panaceu universal. El adună un anumit tip de informație, în anumite medii sociale și în anumite situații. El este destinat să conserve și să transmită povestirea, descrierea gesturilor, viața cotidiană și în mod general tot ceea ce nu lasă de la sine urme scrise. Astfel datorită contribuțiilor școlii de sociologie de la Chicago, a psihologilor și antropologilor, sursele orale obținute prin interviu sunt un

¹² Doru Radosav, *Donbas. O istorie deportată, Revensburg*, 1994, p.10-11.

bun câștigat și pentru anchetele de istorie recentă. În fapt, interviul poate să îmbrace forme diferite. Martorul sau participantul la un eveniment poate fi supus unui chestionar standardizat, cerându-i-se răspunsuri tip. Un alt tip de interviu privește povestirea de către martor a evenimentului sau exprimarea punctului său de vedere fără nici o intervenție din partea interlocutorului. Există și un alt tip de interviu, semidirect care este dirijat de cel ce anchetează. Acesta este orientat cu ajutorul unei chestionar tematic construit în prealabil în faza exploratorie a cercetării.

Din perspectiva istoricului, interviul semidirectiv este o sursă precisă pentru istoric deoarece interviueatul are posibilitatea să revină asupra unor situații trecute. Dar ca și sociologul, istoricul trebuie să culeagă date complementare asupra subiectului interviueat, vârstă, statut social, situație familială, condiții de viață, activități profesionale, opinii, dorințe, nemulțumiri. Toți acești indicatori permit compararea răspunsurilor cu alte surse și permit stabilirea pertinentei mărturiilor. Cercetătorul trebuie să rămână prudent cu privire la veracitatea mărturiilor obținute. Dar bine controlate mărturiile orale aduc precizări asupra multor aspecte, indicații complementare celor obținute din alte surse.¹³

Povestea vieții

O formă particulară a interviului, *povestea vieții* este cu siguranță o sursă privilegiată pentru studiile de sociologie istorică deoarece temporalitatea este unul din aspectele esențiale. Poveștile de viață constau în povestirea experiențelor și evenimentelor trăite sau a unor episoade ale acestora. Problema crucială este cea a memoriei și a fidelității ei. Memoria este în fapt limitată în spațiu și timp și trebuie să fie îmbogățită prin evocarea altor mărturii pentru a o îmbogăți. Dar în funcție de viziunea sa despre trecut și de situația prezentă martorul realizează o selecție chiar inconștientă și valorizează diferit evenimentele trecute.

Memoria solicitată este imperfectă, selecția amintirilor, transformarea faptelor, încurcăturile cronologice,. Ea este condiționată atunci când este solicitată de cercetător. Memoria adesea artificială atunci când încearcă să lege amintirile personale de un context istoric. Îi rămâne însă cercetătorului datoria de a extrage din povestire elementele ce pot fi introduse în contextul istoric evocat. Acest tip de sursă se pretează foarte bine pentru a depăși opoziția dintre individ și societate, pentru a evidenția cum se adaptează individul la contextul și condițiile sociale. Ea permite de asemenea aprecierea influențelor evenimentelor istorice și a schimbărilor sociale asupra parcursului biografic al indivizilor.

Autobiografia

Autobiografia reprezintă și ea o sursă deosebită pentru istoria recentă. Dar spre deosebire de *poveștile de viață*, biografia este un text scris, construit, reflectat înainte de a fi comunicat public. Ea trebuie luată cu precauție și spirit critic, ea comportă interpretări și cenzură. Ca să o putem folosi ca sursă, ea trebuie confruntată și verificată prin alte categorii de surse. Mărturiile autobiografice se cuvin luate cu precauție. Cei mai mulți dintre autorii de autobiografii sunt oameni ordinari și ne oferă fiecare în felul lor informații despre evoluția socială. Uneori ei sunt tentați să-și idealizeze parcursul și să supraliciteze rolul pe care l-au

---

¹³ Joel Guibert, Guy Jumel, *La Socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002, p.37.

avut în cutere moment istoric, sau tind să se prezinte în biografii exemplare.

Corespondența	O sursă foarte apropiată de biografie dar mai puțin utilizată este <i>corespondența</i> . Cel puțin istoricii care se ocupă de viața politică vor găsi o bază imensă de informații. Dar corespondența oferă mult mai multe informații, chiar și pentru istoria vieții cotidiene, istoria gustului sau modei, istoria alimentației, etc. Deși cercetătorii au privilegiat adesea scrisorile marilor oameni, corespondența oamenilor mărunți, obișnuiți se constituie astăzi o sursă inestimabilă pentru cercetător.
Obiectele	Dincolo de obiectele conservate în muzee, observarea locurilor vieții cotidiene rămâne și ea o sursă de informație pentru istoria locală. Obiectele vieții de fiecare zi, monumentele statuile, plăcile comemorative oferă informații multiple despre istoria comunității. Pentru istoria familiei sau a vieții familiale obiecte diverse precum mobile, bibelouri, embleme, accesorii de bucătărie, oferă date însemnate despre ambientul familial și parcursul profesional al cutărui personaj. Organizarea habitatului de asemenea. Nimic nu este mai instructiv pentru istoricul unei localități decât o plimbare pe străzile acesteia.
Imaginile	Mai bine chiar decât obiectele, <i>imaginile</i> favorizează dezvăluirea retrospectivă a realităților sociale. Imaginile fixe, fotografiile, dar și imaginile animate, filmul documentar. Muzeele locale posedă, unele dintre ele clișee fotografice, care acoperă cel puțin în jur de 80-100 de ani din secolul trecut, iar fiecare familie deține patrimoniul său de imagini și fotografii de familie, care pot aduce prețioase informații despre subiectul cercetat. O fotografia poate oferi o multitudine de date plecând de la aspectul fizic și modificările acestuia, asupra ținutei vestimentare, etc.
Filmul documentar și jurnalele televizate	Pentru ultima jumătate de secol, și chiar pentru perioada interbelică, jurnalele de <i>film documentar</i> și apoi <i>jurnalele televizate</i> oferă o bogăție de informații pentru istoric. Abia acum ea este descoperită și importanța acestor surse este tot mai bine valorizată de specialiști. Confruntate cu alte surse, imaginile ca urme ale realităților trecute sau a reprezentărilor ne limpezesc un important număr de fapte sociale și culturale. ¹⁴

4.3. Instrumente de lucru

Considerații privind transcrierea, editarea și indexarea interviurilor

Considerațiile ce urmează sunt izvorâte din experiența activităților Institutului de Istorie orală, A Universității din Cluj, ca și din uzanța generală a practicienilor acestui gen de istorie.

Trebuie transcrise toate interviurile?

Un element important care afectează politica de transcriere a interviurilor înregistrate pe bandă magnetică, este tratatul pe care instituția/centrul de istorie orală îl acordă transcrierilor și casetelor. De regulă fiecare centru de istorie orală ia propriile decizii legate de politica de

¹⁴ Joel Guibert, Guy Jumel, *La Socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002, p.47.

transcriere a interviurilor și în funcție de aceste decizii sunt alocate fonduri și resurse umane.

Practica îndeamnă la transcrierea integrală a colecțiilor de istorie orală. Întotdeauna, între înregistrare și transcriere, un cercetător alege transcrierea; ochii citesc mai repede decât aude urechea, și nu în ultimul rând, transcrierea poate fi fotocopiată sau scanată. Dacă transcrierea este și indexată, folosind ca suport un soft specializat, informația se regăsește cu atât mai ușor. De asemenea, deteriorarea în timp a calității sunetului înregistrat impune transcrierea tuturor interviurilor. Chiar înregistrările făcute cu aparate profesionale calitativ foarte bune sunt supuse deteriorării. Casetele analogice se demagnetizează, iar despre durabilitatea celor digitale nu se știe încă nimic precis. În prezent, suportul cel mai recomandat este CD-ul. Tot în această serie de argumente trebuie notat și faptul că înregistrările în sine pot fi dificil de ascultat din cauza pronunției persoanelor în vârstă, existenței unor cuvinte obliterate sau din cauza zgomotului de fond supărător.

Înregistrările pe casetă oferă suport pentru documentare TV, audio, expoziții, pentru biografii, folcloriști, lingviști. De aceea nu trebuie nicidecum neglijată calitatea sonoră a interviurilor de istorie orală.

Dacă proiectul nu îngăduie transcrierea, ce alternative există?

Dacă transcrierea nu este posibilă, din cauza lipsei de bani sau a forței de muncă, proiectul trebuie să includă cel puțin rezumarea și indexarea interviurilor.

Coordonatorul unui proiect de istorie orală trebuie să mențină permanent controlul asupra interviurilor și accesul la diferitele segmente ale colecției în curs de constituire. De aceea rezumatul principalelor subiecte discutate și persoane menționate în timpul discuției, cu notarea locului în care pot fi regăsite cronologic pe înregistrare, va permite și regăsirea informațiilor generale.

Fie că înregistrările sunt transcrise, fie doar rezumate și indexate, acestea sunt operații care se fac în paralel cu înregistrările; crearea unor stocuri de înregistrări neprelucrate paralizează proiectul.

Cine transcrie?

Transcrierea înregistrării este etapa cea mai costisitoare dintr-un proiect de istorie orală. În SUA, o oră de înregistrare transcrisă, inclusiv prima corectură (prima corectură o face cel care transcrie, a doua revine intervievatorului), costă în jur de 100\$.

De asemenea, transcrierea consumă foarte mult timp. O oră de înregistrare înseamnă 6-8 ore de muncă pentru transcriere și alte câteva ore pentru editarea textului.

Înregistrările sunt transcrise de înșiși intervievatorii cuprinși în proiect sau de servicii specializate. Orice proiect de istorie orală ar trebui, de la bun început să prevadă fonduri destinate acestei etape. Cel mai adesea se recurge la colaboratori pentru că astfel costurile sunt mai scăzute.

În orice caz, intervievatorul este cel care "pregătește" înainte de transcriere interviurile:

- Copiază interviul pe o altă casetă - nu se face niciodată transcrierea după înregistrarea master;

**Caseta sau
transcrierea?**

- Completează eticheta: numele interviuatului, data, localitatea, nume, rotarea secvențială (casetă nr. 1, 2,3, etc.). De obicei se iau măsuri de precauție și aceste informații se înregistrează pe bandă fie la începutul interviului, fie înainte de începerea lui.

Cu decenii în urmă, la întrunirile anuale ale asociațiilor de istorie orală, au fost vii dispute pe tema: documentul de istorie orală este interviul propriu-zis sau transcrierea? În 1977, David Lance¹⁵ scria despre transcriere că reprezintă “un hibrid care nu este nici înregistrare de istorie orală și nici document scris”¹⁶.

Din punct de vedere arhivistic, fiind originalul, înregistrarea este documentul primar. Gândind astfel, chiar dacă transcrierea este făcută cu acuratețe de tip verbatim ea nu este decât o interpretare a casetei, a documentului primar. Sunt și argumente care susțin acest punct de vedere. De exemplu, aceeași înregistrare, transcrisă de două persoane, arată diferit în ceea ce privește punctuația, identificarea începutului propozițiilor, pauzele între propoziții, etc.

În SUA, ca instrument primar de cercetare este folosită mai degrabă transcrierea. Înființat de un jurnalist, Alan Nevins¹⁷ și condus mai apoi de istorici, Centrul de Istorie Orală de la Columbia University - Columbia Oral History Research Office - a făcut transcrierea integrală a interviurilor. Din cauza bugetului limitat au fost nevoiți să reînregistreze [refolosească] pe aceleași casete. În prezent, colecțiile acestui centru conțin peste 7000 de casete înregistrate și circa 700.000 pagini de transcriere. După cum se întâmplă adesea, măsura practică a fost ridicată la rang de principiu și s-a considerat că transcrierea este suficientă. Centrul de Istorie Orală de la Columbia University și-a justificat această opțiune prin faptul că majoritatea cercetătorilor solicitau transcrieri și doar folcloriștii, etnomuzicologii și lingviștii doreau să asculte

casetele. Specialiștii acestui Centru s-au pronunțat cu autoritate despre acest subiect; documentul de istorie orală este transcrierea¹⁸, iar nu caseta. Mai trebuie remarcat și faptul că, din cauza acestei opțiuni, mulți interviuatori au ignorat calitatea înregistrării și ca urmare, foarte multe casete nu pot fi decât parțial folosite.

În Canada, dimpotrivă, a fost și mai este la modă “istoria aurală”¹⁹ și astfel s-au creat impresionante arhive sonore fără nici un fel de transcriere. În mod similar, practica a fost transformată în principiu: transcrierile au fost respinse ca fiind “o distorsiune, o corupere” a înregistrării primare considerată singurul document de istorie orală.

¹⁵ David Lance, curator general al Imperial War Museum-Department of Sound Records și secretar al Asociației Internaționale a Arhivelor Sonore - IASA (International Association of Sound Archive).

¹⁶ David Lance, *An Archive Approach to Oral History*, London: IASA, 1977, P.13.

¹⁷ Cf. Louis M. Starr, *Oral History*, în “Encyclopedia of Library and Information Sciences”, vol. 20, New York: Marcel Dekker, 1977, p.440-463

¹⁸ Vezi Ronald J. Grele, *The History of Oral History. Development, Present State and Future prospects. Country Reports*, în “Bios. Zeitschrift fuer Biographienforschung und Oral History”, 1990

¹⁹ Voce omenească în peisaj sonor care comentează conținutul discursului.

Astăzi, vechea dispută referitoare la preeminența casetei sau a transcrierii documentului de istorie orală, s-a stins și s-a acceptat faptul că transcrierea și caseta reprezintă două laturi ale aceleiași înregistrări, ambele cu legitimitate egală. Servind un scop comun, caseta și transcrierea nu ar trebui judecate ca fiind alternative, ci etape ale proiectului de istorie orală.

Editarea transcrierii distorsionează înțelesul înregistrării?

După corectarea transcrierilor este necesară editarea textului din simplul motiv că trebuie dat un sens cuvintelor transcrise. Vorbitorii nu termină propozițiile sau folosesc fraze excesiv de lungi. Am întâlnit în transcrierile noastre o frază (care totuși era logică) a cărei reproducere a ocupat 3 pagini dactilografiate PC. Ascultătorul poate înțelege acea frază, poate prinde sensul, dar în formă scrisă, prezența multor propoziții derivate unele din altele poate fi o sursă de frustrare pentru utilizator, fără să mai vorbim despre cel care a avut de transcris o asemenea frază.

Autorii, interviuat și interviuator, fac împreună editarea transcrierii, corectează greșelile, fie de vorbire, fie de transcriere. În timpul editării interviului, ei pot adăuga sau îndepărta secțiuni din înregistrare. Cercetătorii din domeniul științelor comportamentale consideră că transcrierile sunt o redare parțială a casetelor și insistă asupra importanței notării unor amănunte: volumul vocii, viteza vorbirii, emoții, gesturi, mișcări ale corpului, etc. Pentru a exprima în transcriere aceste categorii de informații non-verbale s-au inventat diverse simboluri. Am văzut într-o colecție americană transcrierea unui interviu dat de un irlandez, unde era frecvent reprezentat un poliedru (întocmai unui diamant șlefuit); am aflat că acest simbol însemna “un zâmbet în voce”!

Editarea transcrierilor de către interviuați prezintă avantajul că aceștia știu cel mai bine ce au spus sau, în orice caz, ce au vrut să spună. Unii cedează interviuatorului dreptul de a face orice corecții dorește. Alții, cei instruiți, se “întristează” (explicit sau nu) când își văd sintaxa pe hârtie; de regulă, aceștia corectează timpurile, expresiile, în așa fel încât să apară ceva mai elevați. În aceste situații, mărturia devine un text formal, care se îndepărtează de caseta master. Pe de altă parte, unii insistă ca schimbările din transcrierea verbatim să fie puse în paranteze.

De-a lungul întregului proces de interviuare, transcriere și editare, trebuie plecat de la premiza că interviuatul deține toate drepturile până în momentul în care el însuși semnează o înțelegere cu interviuatorul în care stipulează cesiuni de drepturi, restricționări secvențiale, temporale sau de orice fel. Scopul nostru este să facem interviurile cât mai larg accesibile cu putință, dar trebuie respectate în totalitate dorințele interviuaților. Chiar dacă sunt puțini cei care restricționează accesul la această categorie de documente, dreptul de a face acest lucru încurajează pe mulți martori să accepte interviuarea. Uneori, interviuatul solicită îndepărtarea unor segmente dintr-un interviu și/sau adăugarea altora; ni s-a cerut de-a lungul anilor ștergerea unor comentarii, a unor relatări care, la lectura transcrierii, au părut interviuaților ca fiind “necuviincioase”, “nepotrivite”, “periculoase”. În asemenea situații, interviuatul trebuie sfătuit să restricționeze utilizarea acestor segmente de interviu pentru un interval de timp limitat, nu să le elimine definitiv. În orice caz, transcrierile pot fi

editate dar caseta rămâne exact cum a fost înregistrată. Este de la sine înțeles că interviuatul trebuie avertizat de la bun început asupra acestui detaliu. La finalul editării transcrierii, este de dorit ca să se finalizeze o înțelegere semnată între interviuat și interviuator sau instituția pe care acesta o reprezintă, o înțelegere care reglementează accesul la interviu.

În orice caz, până nu se obține cesiunea drepturilor din partea interviuatului, interviul nu poate fi la îndemâna cercetătorilor. Sigur că acest aspect poate fi negociat dar considerente etice²⁰ ale practicii istoriei orale, conjugate cu legea drepturilor de autor, impun ca dorința interviuatului să fie onorată.

Responsabilitatea interviuatorului

Interviuatorul este cel care ar trebui să editeze transcrierile. De regulă, interviuatorul ascultă caseta, corectează greșelile, dă sens cuvintelor. Are obligația ca în timpul interviului să noteze numele comune neobișnuite, numele proprii și la final să-l întrebe pe interviuat care este forma corectă; notele acestea ajută foarte mult la editarea corectă. Este foarte important să asculte caseta în timp ce face editarea transcrierii; este momentul în care se poate nota calitatea înregistrării și totodată, identifica propriile greșeli. A fost geamul deschis și se aude zgomotul străzii, ai lăsat întrebări esențiale nepuse? Ai forțat cumva reîntoarcerea discuției la întrebările pregătite anterior? Ai fost destul de curtenitor cu interviuatul? De ce unele interviuri merg mai bine decât altele oare nu din vina ta? Sunt întrebări la care găsești răspuns doar ascultând caseta în timpul editării transcrierii. Fiecare sesiune de editare îl învață pe interviuator despre tehnicile sale, despre sine însuși și îl pregătește mai bine pentru interviurile viitoare.

De asemenea, dacă interviuatul a solicitat eliminarea unor secvențe din interviu, interviuatorul are obligația de a face și editarea audio a copiei ce va fi pusă la dispoziția utilizatorilor.

Responsabilitatea celui care transcrie interviurile

A transcrie un interviu înseamnă “a transpune discursul interviuatului dintr-un mediu în altul, de pe banda magnetică pe hârtie, încercând să păstrezi cât mai mult înțelesul inițial”.²¹

Principala responsabilitate²² este de a reproduce cât mai aproape cu putință ceea ce se aude pe bandă. Niciodată nu trebuie șterse fraze, cuvinte, nu trebuie rearanjate. Uneori începutul propoziției este ezitant, lucru care indică anumite procese mentale. De exemplu: “Am fost... întâi am... am încercat... de fapt am încercat să ne ducem”. Cel care transcrie are obligația de a transcrie verbatim; editorul decide îndepărtarea sau nu a acestor ezitări. De asemenea, cel care transcrie nu trebuie să corecteze greșelile gramaticale. Are obligația să noteze în transcriere locurile în care nu a înțeles și de asemenea întrebările sale legate de pronunție, sintaxă etc.

Ceea ce trebuie să guverneze în folosirea punctuației este apropierea de înțelesul inițial al interviului de transcris, iar nu regulile gramaticale.

²⁰ Vezi: James Hoopes, *op. cit.*, p.131-139; Louis M. Starr, *Oral History; Problems and Perspectives*, în “Advances in Librarianship”, New York, 1971, vol. 2, p.283-289.

²¹ James Hoopes, *Oral History - an Introduction for Students*, Chapel Hill: The University of North Carolina Press, s.a.

²² Cf. Ruth Teiser, *Transcriber's Fancies*, în “Journal of Library History”, vol. 5, nr. 2 (1970), p. 182

De exemplu, dacă potrivit regulilor gramaticale, punctul se pune la sfârșitul unei propoziții, în discursul oral nu întotdeauna se termină o propoziție și punctul nu-și găsește astfel locul. Deseori conjuncția “și” este folosită pentru a începe fiecare propoziție; aceste repetiții trebuie ignorate încă de la transcriere.

“Punctuația orală” diferă de la un interviuat la altul; ea personalizează interviuatul dar și pe cel care transcrie interviul.

Există o categorie de informații strâns legate de conținutul interviului care trebuie notate cu multă grijă; este vorba de informațiile non-verbale. Atât cel care transcrie cât și editorul ar trebui să adauge descrierile adiționale în paranteze: [râde], [nu-și stăpânește emoțiile], etc. Aceste descrieri îl ajută pe utilizator să înțeleagă ce a intenționat interviuatul să exprime. De exemplu, umorul sau sarcasmul nu se “traduc” bine în cuvinte și dacă utilizatorul nu citește, fie și în paranteze că interviuatul a râs, există riscul să ia textul în serios așa cum este și să nu înțeleagă nimic. Trebuie explicate întreruperile: [din motive tehnice], [a sunat telefonul] etc., altfel nu se înțelege fractura dialogului. În toate aceste descrieri este totuși recomandabilă buna cuviință și o discreție rezonabilă.

Dacă interviul a fost făcut pentru studiul dialectelor regionale, transcrierea trebuie să respecte fonetica înregistrării. În orice caz, asemenea transcrieri sunt pline de multe capcane și trebuie făcute cu multă atenție. Pentru cercetarea istorică, nu este nevoie de redarea accentelor sau a dialectelor. Am putea afirma chiar că transcrierea fonetică dă o nuanță peiorativă vorbirii interviuatului, este condescendentă și, deși fără intenție, se produce minimizarea sa. O astfel de transcriere este greu lizibilă. Standardele folosite la transcriere sunt, de regulă, cele ale limbii literare.

Există și sisteme mai laborioase de transcriere, cu semne care redau mai precis sunetele; folosind aceste sisteme se poate vorbi de o poetică²³ a transcrierii.

De ce este necesară indexarea?

Colectarea interviurilor este primul pas într-un proiect de istorie orală, cel de-al doilea este regăsirea informației. Identificarea informației necesare unui studiu se face mai întâi pe baza cataloagelor de colecție și folosind indecșii. Fiecare interviu trebuie indexat individual; se creează astfel o “tablă de materii” cu localizarea în transcriere (pe cât posibil²⁴ și pe casetă), precum și un index de nume proprii. Când se indexează numele proprii? Doar atunci când există informații reale despre ele. De exemplu nu indexezi numele lui Iuliu Maniu dacă un interviuat relatează că l-a văzut în copilărie pe Iuliu Maniu. Dacă îl indexezi, faci un de-serviciu potențialilor utilizatori care vor să identifice nu numai unde găsesc informații ci și dacă găsesc informații. Indexul individual nu necesită o elaborare complicată; cu cât mai simplu, cu atât mai ușor de folosit.

Un instrument extrem de eficient pentru cunoașterea colecțiilor de documente de istorie orală este indexul cumulativ general, în fapt, un index al indecșilor. Acest index conține, de regulă, un index al

---

²³ Vezi Dennis Tedlock, *Learning to listen: Oral History as Poetry*, în Ronald J. Grele, *Envelopes of Sound. “The Art of Oral History”*, Praeger Publishers, New York, Westport, Connecticut, London, 1991.

²⁴ Localizarea pe casetă este mai dificilă întrucât sistemele de numerotare a timpului sunt variate; depind de tipul de aparat folosit la redarea înregistrării.

subiectelor, cu localizarea fiecărui subiect precum și o listă a numelor menționate în interviurile din colecție cu localizarea din interviuri. Indexul de subiecte este mai laborios dar extrem de necesar. Colecțiile foarte mari de documente folosesc un sistem de indecși încrucișați.

Prelucrarea electronică a documentelor de istorie orală facilitează elaborarea indecșilor. În SUA există deja meseria de indexator de istorie orală. La universitatea din Sacramento / California funcționează un mic centru specializat care utilizează următoarele soft-uri: Cindex, Macrex și Sky Index Professional. Indecșii se pot face și folosind Microsoft Access.

O indexare corectă permite crearea unei baze de date accesibilă pe Internet, prin intermediul unei interfețe Web. De exemplu, interviurile de la Oral History Research Office / Columbia University (OHRO), pot fi identificate consultând fie catalogul de fișe manuale de la sediu, fie listing-ul de pe RLIN - Research Libraries Information Network. Este accesat astfel Master Biographical Index (indexul cumulativ general de nume). Deși la ORHO nu există un index propriu de subiecte, se poate folosi pe RLIN indexul utilizat de Library of Congress - proiectul RLIN de identificare ORHO este NXCP. Interviurile astfel identificate ca fiind utile pentru studiu, pot fi solicitate tot via Internet, ținând cont de statutul codificat menționat în Index. De exemplu, codul PR-Permission Required, notifică faptul că nu se poate accesa interviul respectiv fără permisiune interviuatului.

Directorul proiectului trebuie să revadă toate transcrierile?

Directorul sau coordonatorul proiectului de istorie orală are obligația de a revedea transcrierile înainte de a fi puse la dispoziția utilizatorilor. Pentru un proiect mare, această sarcină se împarte unui consiliu/echipe. Acest lucru este necesar pentru a controla calitatea interviurilor puse la dispoziția utilizatorilor, pentru evaluarea interviurilor; doar astfel se pot face recomandări interviuatorilor din echipă în vederea unității stilistice a colecțiilor.

Pretutindeni în lume, colecțiile de istorie orală nu sunt suficient exploatare de cercetători. De cele mai multe ori lucrul acesta se întâmplă deoarece istoricii nu au informații despre conținutul colecțiilor de istorie orală. De aceea, această etapă a unui proiect de istorie orală, deși costisitoare, consumatoare de timp și chiar plicticoasă, este de foarte mare importanță în constituirea și, mai apoi, cunoașterea colecțiilor. Chiar dacă este vorba de proiecte individuale, interviurile ar trebui să urmeze același drum. Folosirea documentelor de istorie orală în cercetarea istorică depinde într-o oarecare măsură și de transcrierea, editarea și indexarea interviurilor.

Mariana CONOVICI, Anuarul Institutului de Istorie Orală, 1, Cluj-Napoca, 1997, pp. 445-454

Test de autoevaluare 4.1.

4.1.1. Enumerați regulile de bază ale unui interviu. Folosiți spațiul de mai jos pentru formularea răspunsului.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Răspunsul poate fi consultat la pagina 20

4.4. Aspecte metodologice ale istoriei locale

Utilizarea surselor multiple și complexe, uzul memoriei și al oralității, proximitatea temporală generează o serie de chestiuni de metodă atunci când este vorba de istoria locală și recentă.

Colectarea și tratarea datelor

Istoricul care se apleacă asupra unei problematice de istorie locală trebuie să aibă grijă să adune laolaltă un maximum de date, fie că e vorba de date provenind din surse scrise, fie orale. Privilegiul acordat surselor scrise, arhive și documente sau provocate prin interviuri și anchete și o anumită reticență de a folosi sursele nescrise, orale, sonore sau vizuale, nu sunt numai rezultatul unei lungi tradiții științifice. Ezitarea în ce privește cea de-a doua categorie vine și din anumite incertitudini metodologice de prelucrare și analiză. Spre exemplu, documentul iconografic operează mereu o transformare a realității reprezentate ce nu se poate interpreta corect decât dacă e pus în contextul său iconografic, în mediul geografic și în contextul cultural local. Apoi o altă dificultate constă în valoarea inegală a documentelor pe care ni le oferă anumite surse. O anumită selectare a surselor în funcție de credibilitatea și valoarea lor ține de competențele cercetătorului și de familiarizarea sa cu terenul și cu arhivele. Cercetătorul este obligat să consulte diferite producții istoriografice, de la mari opere de sinteză, la lucrări specializate până la cercetări înguste dar aprofundate. Folosirea unor surse variate presupune mănuierea procedurilor metodologice adecvate. Analiza datelor cantitative, a biografiilor, rezultatul anchetelor orale se bazează pe decriptarea documentelor cel puțin pe trei nivele ale discursului: cel care informează asupra universului martorului, asupra evenimentelor trăite, asupra experiențelor și practicilor, cel care ne face să cunoaștem punctul său de vedere asupra lucrurilor și reprezentările sale, și cel care traduce modul său de a povesti. Avem așadar a face cu analiza tematică, analiza semantică, analiza structurală, de conținut, toate metodele de analiză a datelor cantitative prezentând o dimensiune inductivă puternică. Colectarea și analiza datelor nu poate fi concepută decât ca un dute vino între stabilirea faptelor, înțelegerea și interpretarea lor. Metodele cantitative sunt de neocolit în oricare tip de cercetare de istorie locală, mai ales în cazurile în care avem date care se pretează la un asemenea tratament. Metodele cantitative sunt validate în toate științele sociale. Uzul microordinatoarelor pune la dispoziția

cercetătorului metode sofisticate de clasificare și de prelucrare a datelor, analize factoriale. Evident că metodele cantitative nu răspund întotdeauna așteptărilor, dar ele îl obligă pe cercetător să formuleze întrebări clare și precise. Ele permit apoi analiza unei mase imense de informații și furnizează argumente de o altă natură decât cele obținute prin metodele tradiționale.

Metodele istoriei locale/orale

Descrierea este una din metodele cele mai simple și mai la îndemână, dar ea a fost multă vreme o modalitate privilegiată pentru cercetătorii, istorici sau specialiști în alte științe sociale. Din descrieri ei au reținut materialul faptic, supus analizei.

Anumite metode pe care le folosește azi cu folos istoricul fac parte sau au fost perfecționate de celelalte științe sociale, sociologia, etnografia, antropologia.

Ancheta înseamnă în egală măsură o investigație condusă în arhivă, dar și o cercetare și investigare realizată la fața locului, la locul faptei, și are ceva din metoda anchetatorului care caută să afle adevărul prin anchetarea martorilor unui eveniment. Anchetele nu se fac numai în scopuri practice ci și în scopuri pur științifice. Orice anchetă urmărește să ofere un tablou cât mai exact asupra realității, privite dintr-un anumit unghi de vedere. Spre exemplu ea urmărește constatarea modului de viață al unei comunități, cercetarea mentalităților, sau a credințelor și obiceiurilor sale. Ancheta se poate face oral sau în scris, sau cele două modalități pot fi combinate.

Pe baza materialului faptic adunat din arhive sau în urma anchetelor pe teren etapa următoare constă în elaborarea monografiei. Metoda monografică este una foarte importantă deoarece ea adună materialul pe care specialistul are neapărat nevoie pentru a reconstitui tipologii ale modului de viață și a stabili anumite regularități în viața comunității studiate.

Monografia poate trata o singură problemă, dar încearcă să o investigheze din toate unghiurile de vedere posibile și sub toate aspectele sale. Ea se constituie astfel într-o lucrare de sinteză. Monografistul trebuie să respecte anumite reguli. El trebuie să observe lucrurile așa cum sunt, nu cum ar dori să fie, dând la o parte prejudecăți și subiectivități personale. Redarea faptelor reale, fără ajustări sau înfrumusețări.

Monografia cu puternică tentă sociologică trebuie să privească grupul social sau fenomenul de care se ocupă din toate punctele de vedere și în raport cu întregul social. Mai ales sociologii au pus la punct modele de cercetări monografice, fixând punctele obligatorii de trecere ale cercetătorului. Cu privire la cercetarea unei familii acestea ar fi următoarele:

- 1) cercetarea mediului natural, situarea geografică, relieful și solul, subsolul, apele, aerul, anotimpurile, clima, producția vegetală și animală, spre a situa în habitatul natural subiectul investigației.
- 2) observarea vieții interne a familiei, origine socială, părinți, căsătoria, relațiile dintre soți, numărul copiilor, aptitudinile lor, mod de viață,

distracțiile rolul bătrânilor, servitori, hrană, locuință, îmbrăcămintea igiena, modul de folosire a timpului.

3) activitățile economice, munci agricole, industriile casnice, munci industriale.

4) mentalitatea, viziunea despre lume, despre succes, despre fericire sau nenorocire, spaime și speranțe.

5) felul de viață și obiceiuri, viața conjugală, comportamente morale, concepția despre muncă, bani, câștig.

6) concepția despre viața socială, societate, dreptate socială, justiție, bine comun.

7) instituții auxiliare muncii, bunuri, animale, proprietăți, feluri de cultură, salariu, alte venituri.

8) instituții economice, mijloace de economisire, accidente și boli, comerț, organizații profesionale.

9) cultura intelectuală, alfabetizare, școli publice sau private, presa, biserică, preot, medic.²⁵

**Metodele
cantitative**

Ancheta orală sau monografia bazate pe observații ordonate, realizate metodic grupează faptele după criteriile calitative. Fenomenele pot și trebuie studiate și din punctul de vedere cantitativ. Acest lucru implică obligatoriu metodele cantitative, statistice, sau acolo unde nu este posibil metoda serială.

Metoda statistică

Statistica pleacă de la principiul că orice societate nu este numai o sumă de indivizi având diferite raporturi între ei, ci un tot întreg, care trăiește și se manifestă prin instituțiile sale. Ca atare, ea se ocupă de fenomenele de masă de regularitățile și legile ei. Statistica clasifică, grupează și apreciază lăsând la o parte accidentele individuale și căutând cauzele generale și constante ale fenomenelor de masă. Metoda statistică este în primul rând descriptivă, deoarece ea arată la modul cantitativ prin cifre fenomenul studiat. Ea poate avea și un caracter tipologic atunci când dintr-o masă de fapte alege ceea ce este reprezentativ și tipic. Analizele statistice oferă o anumită regularitate, semnaleză apariția unor fenomene.

Prin metodele statistice se observă dimensiunea cantitativă a fenomenelor, căutându-se constantele. Într-un fel statistica descompune fenomenul spre al studia mai bine. Dar metoda statistică nu este numai descriptivă și analitică, ea stabilește și regularități și chiar raporturi cauzale. Observându-se constanța, frecvența și variațiile a două serii de fenomene care apar în același timp sau se succed unul după altul se pot trage concluzii cu privire la existența unor legături de cauzalitate dintre ele. Metoda statistică, metodele cantitative în general au fost evident criticate, deoarece ea nu oferă totul despre un fenomen studiat. Evident că metoda statistică nu ne poate introduce în interiorul societății realităților sociale. Nu putem cere acestei metode să ne ofere altceva, ci ceea ce ea poate oferi. În ciuda criticilor la care au fost supuse metodele cantitative, ele oferă o necesară bază cantitativă pentru studiul oricăror fenomene care se pretează cuantificării.²⁶

---

²⁵ Petre Andrei, *Sociologie generală*, Polirom, Iași, 1999, p.206-207.

²⁶ Petre Andrei, *Sociologie generală*, Polirom, Iași, 1999, p. 213.

În viața societăților trecute și prezente avem a face cu fenomene multiple și complexe, cu o sumedenie de factori a căror manifestare nu poate fi calculată sau împiedicată. Istoricul și sociologul nu au la îndemână posibilitatea experimentării, dar pot apela la un fel de experiment indirect, care este metoda comparației. Prin comparație observăm și punem față în față cazurile în care două fenomene sau două serii de fenomene sunt simultan prezente sau absente și din această situație putem trage concluzii asupra legăturilor dintre ele. Există două feluri de comparații: comparația analogică și comparația antitetică. Prima se bazează pe scoaterea în evidență și compararea asemănărilor, pe când cea de-a doua pe accentuarea diferențelor și opoziției dintre fenomene.

Organizarea materialului

În orice cercetare Introducerea are un rol esențial în redactare. Ea pune în evidență problematica studiată, structura cercetării monografice. Ea are așadar rolul de a introduce în subiectul cercetării. Ea trebuie să atragă atenția cititorului. Ca atare ea are o funcție esențială, deoarece prima impresie pe care o dă cititorilor contează asupra impresiei generale asupra cercetării. Principalul rol al introducerii este de a formula problematica cercetată și modul în care se va derula demonstrația. În cele mai multe dintre cazuri, enunțarea subiectului trimite implicit la o dezbatere istoriografică, pe care autorul cercetării trebuie obligatoriu să o cunoască. După anunțarea problematicii următoarea operațiune consistă în anunțarea planului.

Structura planului cercetării trebuie să reiasă cumva din problematica anunțată. În cuprinsul lucrării, care se poate compune dintr-un număr variabil de capitole, se prezintă analitic tratarea fiecărei probleme majore impuse de subiectul cercetat. Aici autorul invocă toate datele obținute din surse, străduindu-se să facă o demonstrație cât mai convingătoare a temelor și problemelor ridicate de subiectul cercetat.

Concluziile unei lucrări științifice reprezintă un răspuns dat problemei enunțate în introducere și nu un rezumat al demonstrației realizată în capitolele ce tratează conținutul cercetării. Concluzia trebuie deci să sintetizeze lucrurile evidențiate de analiză, să pună în evidență circumstanțele particulare. Cititorul trebuie să rețină din concluzii că anumite incertitudini și întrebări puse în introducere sau în formularea temei au fost înlăturate sau au primit răspunsuri. La fel cum, concluziile pot semnală apariția altor probleme, înrudite cu cele rezolvate de cercetare.

Concluziile se pot deschide spre viitor anunțând evoluții care plasează subiectul în perspectiva duratei lungi sau a unor evoluții viitoare.

Lucrarea poate cuprinde în anexe, documente inedite de mare valoare, ilustrații, hărți, grafice sau alte materiale care se constituie ca dovezi irefutabile și care sporesc astfel atât înțelegerea subiectului cât și valoarea științifică a cercetării.

Nu poate lipsi din cadrul unei lucrări cu pretenții științifice, Bibliografia folosită de autor, și ea organizată după reguli bine stabilite la care subscrie în general marea majoritate a breslei istoricilor.

Aceasta cuprinde surse primare (edite și inedite) descoperite de autor în

arhive sau publicate în marile colecții documentare ale fiecărei istoriografii, Lucrări generale (sinteze, care prezintă evoluțiile generale și încadrează cercetarea), Lucrări speciale (care circumscriu foarte direct tema cercetată sau diverse aspecte ale acesteia).

Elaborarea și redactarea unei lucrări științifice de istorie locală/regională

Documentarea științifică

Alegerea domeniului, a temei și a subiectului cercetării.

Hazardul, întâmplarea sau preferința pentru un subiect, o problemă sau o temă anume au prezidat și prezidează alegerea temei unei cercetări științifice. Uneori se aleg subiecte la modă, care trec în spiritul timpului, sau pe care anumite circumstanțe le impun ca priorități ale cercetării.

Cercetarea științifică planificată, în cazul în care cercetătorul este angajat și încadrat într-un colectiv care lucrează după prioritățile unui plan de cercetare mai general.

Stabilirea proiectului viitoarei cercetări, care conține principalele probleme urmărite pe parcursul cercetării, care în final vor constitui cuprinsul elaboratului științific rezultat în urma cercetării.

Informarea științifică, constă în întocmirea unei liste bibliografice cuprinzând toate sau majoritatea studiilor scrise care au legătură directă sau indirectă cu tema propusă. Lista bibliografică va cuprinde și lucrări generale, sinteze, care au rolul de a orienta și trasa cadrul general în care tema stabilită se încadrează. Pentru realizarea acestei etape cercetătorul apelează la instrumente de lucru, bibliografii generale sau bibliografii tematice, de care dispune orice istoriografie. În ultimul timp, un instrument util de informare bibliografică oferă internetul și un număr important de site-uri care aduc repede la îndemâna cercetătorului o mare parte dacă nu toate titlurile adiacente temei avute în atenție.

Urmează, ca o etapă importantă, consultarea și studierea aprofundată a studiilor, articolelor și lucrărilor convergente temei cercetate, ca și fișarea informației și concluziilor sugerate de materialul documentar consultat. Un loc important în documentare îl ocupă extragerea informației din colecțiile de izvoare și documente publicate. Este necesară o disciplină deosebită în organizarea materialului pe fișe și ordonarea acestora, fapt ce facilitează identificarea facilă a informației în timpul redactării lucrării.

O altă fază foarte importantă constă în identificarea unor noi surse documentare. Cele mai multe se află în depozitele arhivistice, dar și în muzee, în arhivele unor instituții sau persoane private. Alte surse, precum cele orale sunt identificate după cercetarea de teren în urma interviurilor sau a unor anchete realizate de cercetător. Cu această etapă se încheie faza documentării științifice, când întreg materialul, sau cea mai mare parte a sa este fișat, clasat, organizat, două criterii cronologice, tematice, în funcție de viziunea autorului și de planul inițial.

Urmează apoi etapa finală, cea a creației științifice, în care cercetătorul reface pe baza întregului material, viziunea sa despre fenomenul sau procesul studiat. Este vorba de o operațiune de reconstituire și interpretare a materialului faptic oferit de varietatea surselor consultate.

Elaborarea unei lucrări științifice

Rezultatul cercetării științifice poate lua forme diferite. Ea poate lua forma unui *raport științific*, *articol*, *studiu* sau a unei *sinteze* de mare anvergură.

Lucrarea științifică rezultată în urma cercetării trebuie așadar redactată. Înainte de toate cercetătorul elaborează un *cuprins*, ce însumează *conținutul cercetării* organizat pe *secțiuni*, *capitole*, *subcapitole*, *paragrafe*.

A doua fază constă în *redactarea propriu-zisă* a lucrării. În această *primă redactare* avem a face cu prelucrarea primară a informației istorice rezultate în urma documentării. Urmează o a doua redacție în care textul este cizelat, se înlătură informația puțin semnificativă, și se pune accentul pe analiza și interpretarea proceselor istorice, se cizelează limbajul, coerența ideilor, înlănțuirea firească și coerența generală a lucrării. Tot acum se elaborează *concluziile* lucrării.

Un rol important în orice cercetare științifică revine *aparaturii științifice* sau *aparaturii critice* al lucrării. Acesta constă din *notele infrapaginale*, *notele de subsol*, *lista bibliografică*, *anexele și indicii* lucrării.

Notele infrapaginale sunt necesare pentru a oferi cititorului posibilitatea verificării pertinentei interpretării surselor sau corectitudinea concluziilor la care a ajuns autorul. Prin intermediul lor cercetătorul își dezvăluie referințele la care a apelat în cercetarea sa și laboratorul științific. Realizarea unor trimiteri corecte reprezintă condiția obligatorie a însușirii de către tânărul cercetător a regulilor de bază ale meseriei de istoric.

Lista bibliografică poate fi *integrală* sau *selectivă*, cuprinde totalitatea sau marea majoritate a surselor citate sau utilizate pe parcursul cercetării și se organizează după anumite reguli și preferințe pe secțiuni. Acestea pot fi: *lucrări teoretice*, *bibliografii*, *dicționare*, *enciclopedii*, *izvoare edite și inedite*, *lucrări generale*, *lucrări speciale*. Toate titlurile sunt date în ordinea alfabetică, după numele autorului, sau autorilor, titlul lucrării, cărții sau studiului, locul apariției, editura, anul și eventual numărul de pagini.

Anexele lucrării cuprind de obicei reproduceri după *documente istorice*, *iconografice*, dar și *grafice*, *tabele*, *schite*, *hărți* care sintetizează și uneori cuantifică informația istorică care se pretează acestei operațiuni. Unii autori sau anumite lucrări impun plasarea în anexe a unor *cronologii* a perioadei și evenimentelor studiate, *liste cu personalități* istorice, etc., spre a facilita înțelegerea problemei studiate.

Unele lucrări plasează și *indici*, care pot fi de mai multe categorii: *indici de nume*, *de locuri*, *de materii*, *indici generali* sau *indici de reviste*. Rostul lor este acela de a facilita lucrarea mai ales de către specialiștii care caută o anumită informație iar sistemul de indici îl conduc direct la acesta.

Odată aceste operațiuni realizate lucrarea (articol, studiu, sinteză) este predată spre imprimare și publicare, ajungând astfel la îndemâna publicului larg sau a celui foarte specializat.

4.5. Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare și lucrarea de verificare 4

4.1.1. Stabilirea scopului interviului, a tipurilor de întrebări, notarea verbatim a afirmațiilor făcute, criteriile de selectare a informațiilor oferite de interviuat pentru studiu.

Lucrarea de verificare 4

Pe baza lucrării de verificare 3 și a textului de mai sus, reluați construcția unui interviu și realizați un eseu liber în care să prezentați modul în care veți folosi surse de istorie orală pentru realizarea unei lucrări dedicate regimului comunist din România.

Instrucțiuni privind testul de evaluare:

- dacă este posibil, tehnoredactat, Arial 12, 1,5 rânduri, max. 5 pagini
- se trimite prin poștă tutorelui.
- se folosește în primul rând cursul dar pentru obținerea unui punctaj ridicat este necesară parcurgerea bibliografiei indicate.

Criteriile de evaluare sunt:

- claritatea exprimării și absența formulărilor nesigure,
- șirul logic al argumentelor,
- identificarea elementelor de conținut solicitate,
- utilizarea bibliografiei precizate

4.6. Bibliografie

- Emil Durkheim, *Regulile metodei sociologice*, Iași, Polirom, 2002.
- Joel Guibert, Guy Jumel, *La Socio-histoire*, Paris, Armand Colin, 2002.
- Philippe Joutard, *Histoire orale*, în *Dictionnaire des sciences historiques*, PUF, Paris, 1986, publicé sous la direction de Andre Burguiere, p.495-497.
- Francois de Singly, Alain Blanchet, Anne Gotman, Jean-Claude Kaufmann, *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*, Iași, Polirom, 1998.
- Ioan Mărginean, *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași, Polirom, 2000.
- Doru Radosav, *Donbas. O istorie deportată*, Revensburg, 1994.
- Smaranda Vultur, *Istorie trăită-istorie povestită, Deportarea în Bărăgan, 1951-1956*, Timișoara, Amarcord, 1997.
- Petre Andrei, *Sociologie generală*, Polirom, Iași, 1999.
- S. Chelcea, *Chestionarul în investigația sociologică*, București, 1975, pp. 33-137.
- S. Chelcea, I. Mărginean, I. Cauc, *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, București, 1998.
- Francois de Singly, Alain Blanchet, Anne Gotman, Jean-Claude Kaufmann, *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*, Iași, Polirom, 1998.
- Ioan Mărginean, *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași, Polirom, 2000.
- Charles Samaran (dir.), *Histoire et ses methodes*, Paris, 1965.
- Pierre Saly, Jean-Paul Scot, et alii, *La Dissertation en histoire*, Paris, Armand Colin, 2000.
- L. Vlăsceanu, *Metodologia cercetării sociologice*, București, 1982.

Paul Veyne, *Cum se scrie istoria*, București, Humanitas, 1997.

A. Sacerdoțeanu, *Îndrumări în cercetările istorice*, București, 1945, 384 p.

A. Avramescu, V. Câdea, *Introducere în documentarea științifică*, București, Editura Academiei, 1960, 519 p.

N. Adăniloiaie, E. Preda, *Munca de cercetare în domeniul istoriei locale*, în *Studii și articole de istorie*, 1962, nr. 4, pp. 19-36.

D. Berindei, *Caracterul și tipologia lucrărilor științifice de istorie și structura lor*, în „*Studii și Articole de Istorie*”, 1972, nr. 18, pp. 89-94.

N. Edroiu, *Etapele unei cercetări științifice și elaborării unei lucrări științifice din domeniul istoriei*, în *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Cluj-Napoca, PUC, 1999, pp.451-460.

A. Iordănescu, *Criteriile de alegere a unui subiect de lucrare istorică sau metodică și condițiile desfășurării cercetării*, în „*Studii și Articole de Istorie*”, 1972, nr. 17, pp. 83-90.

N. Adăniloiaie, *Tehnica elaborării unei lucrări științifice de istorie*, în „*Studii și Articole de Istorie*”, 1973, nr. 21, pp. 69-76.

St. Pascu, „*Orice creație de valoare se întemeiază pe informare și documentare*”, în „*Studii și cercetări de documentare*”, 1986, vol. 28, nr. 3-4, pp. 239-249.